

Podgorska svetnica.

Ko približa se mrak, zapusti beli dvor
In gre k Matere božje kapelici gor
Gozdarjeva hčerka Marica.
Pred kamenim deva oltarjem kleči . . .
Raz obokani strop pa svetilka visi,
Vsa v rožah je lurška Devica.

Pa podgorska že mamka zanetila je,
Aj večernica zvezda zasvetila je,
Aj že vetrc zavel od zapada.
Ko še rožica moli, devojka tam,
Pridreve, pridreve Mariji pred hram
Lovski psi kakor blisk iznenada.

Kako je njen pogled boječ in plah,
Njene grudi prebele pa zožil je strah,
In kako pač dekle trepeta mi!
Glej, tu se prikaže iz temnih vej,
Jo pogleda začuden in stopi naprej
Mlad lovec, da, s puško na rami.

»Nič psov se, prelepa devojka, ne boj,
In dovoliš, da grem tja do ceste s teboj,
Do cesarske, do belega doma?
Gotovo si lepa gozdarjeva hči,
O kateri ves narod okrog govori,
Da večer vsak h kapelici roma?«

Ni vedela ona, ni kaj, ni kako,
In molče mu podala je belo roko
In besedo poslušala sladko;

A ko se na cesti tam ločil je,
Oj to se lepo priporočil je
In obljubil ji priti čez kratko.

»Lepa hčerka moja, prej vesela tako,
Zakaj si, zakaj si začela tako
Pobešati lice otožno?
In zakaj tak zamišljena, hčerka, sediš,
Si li bolna, li morda si česa želiš,
Ali morda tak moliš pobožno?«

»Saj nisem ne bolna, prav nič se ne boj,
In tudi molila še nisem nocoj,«
Očetu je hčerka dejala;
»In tudi ničesar srce ne želi.«
Ah, to si lagala, gozdarjeva hči,
Ko to si očetu dejala.

»No, če bleda bi nunica rada bila
In k častitim Klarisinjam rada bi šla,
Ne bo se ti nikdar branilo.«
Tako je gozdar lepi hčerki dejal,
A nikdar ni vedel, a nikdar ni znal,
Kaj srce je mladi težilo . . .

In prešel je dan in pretekla je noč,
Minil eden teden, o dva sta že proč,
Pa na cesti — poglej — na cesarski
Pred kočijo konjiča, hej, vrana mi dva
Kot ptiča brza nad poljanami dva
Letita prot' hiši gozdarski.

»Bog Vas živi, gozdar, Bog ohrani vaš krov,
A jaz sem pripeljal se danes na lov
Na srnico s puškico tenko.«
»Predlanskim tu zvrnil se zadnji je par«
»O saj meni ni take srnice mar,
Vašo hčerko mi dajte za ženko!«

»Mojo hčerko bi radi za ženko svojo?
Prav lepo! Jaz nimam prav nič zoper to,
Ali ona je živa svetnica,
In prej ko ne pojde v kak tih samostan,
In prej ko ne boste prosili zaman,
No, vendar mogoče . . . Marica!

Poslušaj me, ljubljena hčerka moja:
 Da bila bi ženka mu, lepa gospa,
 Ta lepi mladenič te snubi;
 Iz srca bi rad bil zakonski ti mož,
 A kaj, ko ga menda hotela ne boš . . . «
 ,A kaj da ne, očka moj ljubi? . . . «

In pohitel je lovec k nevesti vesel
 In za belo ročico je ljubo prejel
 In poljubil na lica razvneta.
 Zasmejal se starec in tlesknil ob dlan:
 »Ho, hčerka, od kdaj pa je to samostan?
 No, to ste, no to ste dekleta.«

Zor.

Pastirjeva tožba.

In čarovnica v resnici
 Draga moja bila,
 Ki z radostjo, tugo plamen
 Mi netila je srca.

Ah, bila je najkrasnejša,
 Kar ima jih cela vas,
 Skoro lepša kot Marija,
 Ki z oltarja zre na nas.

Ah, bila je kakor ptica,
 Ki se dviga pod nebo . . .
 In naenkrat kakor ptica
 Me pustila je — tako.

Videl sem jo še nevesto,
 Ko na gori piskal sem,
 Videl sem jo, ko najlepše
 Zadnjič tam zavriskal sem . . .

Aleksandrov.

Maj.

Kmalu maj ogrne
 Zemljo v novo cvetje,
 Kmalu spet se vrne
 Ptičic sladko petje . . .

Dekle, boš se v maju
 Enkrat vsaj vzbudila —
 Bode zdaj za naju
 Vsaj ljubezen vzknila?

I. N. Resman.

Kam plovemo?

Spisal Karol Dolenc.

(Dalje.)

VII.

Klepale bodo klep na klep.
Levstik.

ilo je par dni pozneje.

V svoji ozki, zaduhli, temotni prodajalnici je mirno in resignirano sedela, vdana v voljo božjo in v svojo ne baš rožnato in pisano usodo, stara Želakovka.

Suho, vraskavo, rumenozelenkasto lice ji je bilo nabrano v melanholske, dolge, velike gube, da je na prvi pogled najbolj spominjalo na staro, posušeno, zgrbančeno in plesnivobelkasto slivo. Na nosu, ki je bil dolg in oster kakor šilo, so ji čepeli v žalostni obliki veliki naočniki s črnim, širokim okostjem. Skozi debelo, umazano steklo je bulilo par majhnih, bodečih, mačjesivih oči v veliko, razdrapano, umazano, mastno knjigo z orumenelimi listi in velikim, silno staroverskim tiskom. Suho, drobno telo ji je tičalo v prastari, ponošeni, tu in tam že z velikimi zaplatami skrbno zakrpani obleki, ki je bila nekdam najbrž črne boje, a sedaj je kazala razne nianse rume in rjave barve.

Isto lice klasične starosti, kakor sama gospodarica, je kazala tudi vsa njena okolica, ki pa se je ob enem odlikovala s kričečo raznobjnostjo in fantastičnim raznoličjem.

Na podolgovati, oglojeni, nizki prodajalni mizi je stala tik temnoumazane, nekoliko vlažne stene velika pločevinasta posoda, iz

katere se je dvigal in širil po vsem oblížju nekak neprijeten, mehak, mokroten duh, ki je ne baš ljubko ščegetal nos ter silil h kihanju. Vodeno, modrikasto mleko v njem je krila že dokaj debela kožica smetane, ki je neusmiljeno bila v obraz reklami, narisani na zunanjih debelih in starih vratih z velikimi, že dokaj zabrisanimi črkami: »Vsaki dan sveže mleko«.

Kakor piščeta krog kokle so se vrstile krog tega piskra tri druge posodice: litrska, polulitrska in četrtlitrska — izdelane takisto neumetno in primitivno iz debele pločevine. V teku let so bile že nekoliko očrnele. Ker starki dragoceni čas ni pripuščal, da bi jih pomivala in snažila, so se bile ob straneh in na dnu sesedle debele kaplje mleka, bele proge so jih krasile krog in krog, in iz vseh je puhtel in duhtel isti neprijetni, kisli vonj, kakor iz njih velikega druga.

Tik mleka se je prešerno šepirila velika, belkastorumena canjica, napolnjena vrhoma z zgrbanimi, sesedlimi, trdimi mlinci, z nekoliko od starosti zakrivljenimi solci, ki so bili trdi kakor plošče suhorjeve, in z velikimi in majhnimi kolači kruha, ki so lezli vedno bolj skupaj, se vedno bolj krčili, grbančili, postajali vedno bolj vraskavi, gubasti, mehki, žilavi in vodeni. Tu in tam se je kazal na zgrbančenih, ne-proporcionalnih gubah tanek, skoro neviden plesniv mah. — Zunaj na starih, razpokanih, od dežja že precej poškodovanih vratih pa je bilo na zabrisani črnini z rumenkastosivo belino pisano: »Vsaki dan sveže, najfinejše pecivo.«

Pod velikim, umazanim in vsled tega le poluprozornim steklenim klobukom se je bahato razkazoval na belkastem, porcelanastem krožniku z modrim krajem kosec surovega masla, in poleg njega je kolegialno čepel kos že tudi vrlo starega parmezanskega sira, s katerim se je družilo par sivkastih, drobnih mesenih klobas.

Takoj tik je bila v veliki, glinasti, beli skledi bogata zaloga tankih frankfurčank in debelih cervelatk. Nad njimi se je pohlevno razpenjala ne baš posebno gosta žičnata mrežica. Le-to je pokrival debel, belkastorjav pajčolan, ki pa je bil žalibože nekoliko premajhen ter je tolerantno prepuščal eno plat prosto in odprto, v porabo lačnim, sladkosnedim muham, ki so zadovoljno brenčeč švigale za toplih dni skozi mrežo noter in ven, se hladnokrvno in samooblastno izprehajale po klobasah in klobasicah.

Sol v velikem, pepelnatosivem loncu tik klobas je bila že dokaj mokra ter se je skupljala v velike kepe.

Krača, ki je čakala tik soli na leseni deščici kupovalcev, se je zmanjšala navadno le tedaj, kadar si je je starka odrezala kak košček.

Na koncu mize je stala velika glinasta posoda s suhimi gobami, po katere so prihajale v petek zjutraj ubožne ženice iz predmestja.

Nad mizo je visel na tanki, povprečni železni rajici dolg, ozek kos slanine, s poprom močno potresene. Poleg je visela na motvozu debela, siva, plesniva salama.

Po policah so se vrstile velike rumenkaste škatlje žveplenk z zalogo smolnatih treščic, skrbno povezanih v majhne butarice — novce komad — velike ščetke z debelim, trdim ščetinjem — za čiščenje podov — so se miroljubno bratile z manjšimi in mehkejšimi za snaženje obutala.

Takoj zraven je bilo nakopičeno vsakovrstno korenje, vsakojako cvetje in listje — za kuhinjo in za najraznoličnejše bolezni: sladki koren in koren angelikin . . . lipovo cvetje je bilo pomešano z bezgovim, lapuhovo listje z encijanom . . . tavžentrože so ležale pri babji dušici, kamilice pri pelinu in suhih vijolicah . . .

Na tleh je bilo v stari, na dnu nekoliko luknjasti slamnjači nekaj belega, mehkega gosjega perja, v katerem je zadovoljno in ne brigajoč se za staro in otožno okolico dremal in sanjaril star, raznolično pisan muc.

Poleg perja je stal na nizkem podnožju majhen sodček petroleja in ne daleč od njega ravno tak sodček s slabim, vodenastim kisom.

Tik par starih, obrabljenih vreč je ležalo par parov poluraztrganih šolinov in črevljev.

Dalje v ozadju so stali piskri s kislim zeljem, z repo in črvivim graham . . .

Vse to je bilo križem razvrščeno po polutemni, vlažni prodajalnici, v katero so zahajali le ubožnejši ljudje iz predmestja: delavci, vojaki-prostaki in borni dijaki, da so si za par novcev kupili to ali ono malenkost. —

Omenjenega dne je v majhni železni pečici, ki je stala v zadnjem, še dokaj prostem kotu prodajalnice, prasketal medel ogenj, in neprijeten duh slabega, cenega premoga je napolnjeval že tudi sicer zaduhlo prodajalnico . . .

Ker je postajalo čim dalje temneje, je starka snela raz ostri nos velikanske rožene naočnike, jih položila med orumenele liste stare, oglojene knjige ter jo je počasi in previdno zaprla. S tankimi, kratkimi prsti si je obrisala sive oči, ki so se ji med branjem bile zalile s solzami ter jo jele ščemeti, potem pa se je zagledala skozi majhno okno, v katerem je bilo polno vsakovrstne šare, na ulico.

Po daljšem molku je na veliko zazevala ter poluglasno in globoko vzdihnila:

»Ah, kako vreme . . . ! Moj Bog — ta jesen . . . ta jesen . . . !«

Obrnila je oči od okna, jih zakrila s sključenimi prsti, se naslonila z laktmi ob prodajalno mizo ter čez nekoliko časa začela v neenakih odmorih pokimavati. —

Ravno tedaj pa se je prebudil stari muc, polagoma kakor za poskušnjo iztegnil debele ude svojega dobro rejenega telesa, zadovoljno, potihoma, počasi zapredel, udaril z gibčno tačico po mehkem, toplem perju ter z živimi, radovednimi očmi kritično premotril vso okolico. — A ko je zapazil, da gospodarica dremlje in kima, se je, počasi in zadovoljno godrnjaje, dvignil, se oprezno, tiho priplazil do starke in jo s tačico na lahno potipal po stari, ponošeni obleki. A videč, da se ne gane, in da ga ni opazila, se je s smelim skokom popel na mizo, zlezal na vrh peciva, potegnil dolgi rep med dokaj tolsti in debeli zadnji nogi ter začel flegmatično, a z vidno slastjo lokati mleko iz velikega pločevinastega piskra . . .

Starka je v polusnu slišala neko čudno tleskanje in, instinktivno sluteč kako nesrečo, se je stresla, se trudila prebuditi, v snu tiho zastokala, spet vztrepetala, da je škripnil veliki stari stol z žalostnim glasom, udarila z roko po mizi — ter se v istem trenutku res vzbudila.

Nekako zmetena si je mela oči, skrbeče pogledala po celi prodajalnici, ali ni morda kakega tatu v njej. Zapazila je muca pri mleku, izbulila oči, kakor ga ne bi bila še nikdar videla v tem položaju in pri tem smelem delu — potem pa je kakor besna planila pokoncu, ga zgrabila za vrat, ga treščila k peči, skočila za njim z urnostjo, ki je bila v čudnem nasprotju z njeno starostjo in navidezno okornostjo, ter je hreščéče in hropeče kriknila:

»Mrcina kosmata . . . ti vražja žival . . . vse najde, vse požre . . . ! Ti zlodej požrešni, tatinski . . . !«

Počasi, drsaje z velikimi papučami iz debele kožuhovine po starih, vraskavih tleh, se je vrnila za prodajalno mizo ter, mrmraje in jezeč se nad mačkom, spet posadila svoje suho telo na veliki, s črnim usnjem prevlečeni stol. Kakor bi bila silno izmučena in potrta, se je težko in s celim gornjim telesom naslonila ob visoko hrastovo naslanjalo ter zaprla oči, hoteč se nekoliko odpočiti od nenavadnega napora.

Muc pa je neprenehoma mijavkal v najrazličnejših »durih in molih«, zateglo, vedno glasneje in otožneje.

In čim žalostneje je mijavkal, tem bolj se je tajalo starki srce, tem bolj ji je ginila jeza, in naposled se je mrmraje izkobacala s starega stola, ki je pod njo kaj neubrano škripal in ječal.

Počasi in dostojanstveno, kakor nekaj velevažnega premišljujoč in ukrepajoč, se je spet približala peči, vzela muca v naročje, ga začela gladiti, poljubovati in pomilovati z najpresrčnejšimi besedami in izrazi . . .

O, ta muc — ta je bil brez dvoma boljša polovica starkine duše. Ta muc ji je bil za življenje tako potreben, kakor zrak, in ako ga ni vsaj enkrat na dan videla ter ga nekoliko pobožala in parkrat prav goreče, zaljubljeno poljubila, zvečer gotovo dolgo dolgo ni mogla zaspati, in ko ji je naposled zatisnil sen trudne stare oči, so jo neprenehoma mučile čudne, težke sanje, v katerih je videla večkrat svojega ljubljenca mrtvega, ležečega na perju v slamnjači — in iz takih sanj je prestrašena planila pokoncu ter z milim glasom poklicala k sebi v posteljo iskreno ljubljeno žival . . .

Sploh je bilo vse njeno življenje z življenjem tega muca tako tesno in neločljivo spojeno, da njegove smrti pač ne bi lahko preživela!

Ta muc ji je bil po smrti moževi edina tolažba, edina ljubezen. On ji je nadomestoval otroke, sorodnike, prijateljice — družbo.

Ta muc ji je pregnal z enim samim ljubeznivim pogledom iz svojih sivkastih oči vse skrbi, ki so jo mučile, vso nevoljo, ji ohladil polagoma vso jezo, in naj je bila še tako grozna.

Bil pa je res tudi vreden njene ljubezni ta muc.

Na temenu okroglate, belkaste glave je imel kot poseben nakit peterovoglato sivkasto liso; krog vratu se mu je vil sivkastočrn rob, hrbet mu je krasila svetločrna, dokaj široka proga; snežna belina strani se mu je v finih niansah izpreminjala proti trebuhu v kostanjavorjavkasto bojo, na trebuhu samem pa, v antipodni črti s črno progno na hrbtu, je prehajala v zabrisano, karminasto, kačje zvito, ozko potezo . . . Dolg, tanek rep je kazal nešteto rjavkastih in pepelnatosivih, nesimetrično razporejenih pičic, med katerimi je tu in tam samotarila kaka večja ali manjša črna pika.

In te sicer že nekoliko odebelele, a še vsekakor dovolj stasite in elegantne tačice — s kako eleganco so stopicale po prodajalnici s tihimi, neslišnimi koraki . . . S kakim vprav občudovanja vrednim dostojanstvom se je izprehajal ta vzor vseh mucev po tej raznovrstni, pisani šari, črez vreče in stare škornje, črez sodčke s kisom in petrolejem, črez mlince in slanike, črez piskre z repo, zeljem, fižolom in gobami, s katerimi je prišel njegov tankočutni nosek večkrat v naj-

bližjo, intimno dotiko. Kako gracijozno je skakal s prodajalne mize na staro peč v ta ali oni ravno odprti predal, na police, na starkin veliki stol, na staro samo . . .

O, to vam je bil unikum — res unikum v vsakem oziru, najvzornejši, najrazumnejši, najljubeznivejši, najlepši in najljubkejši izmed vseh mucev, vreden najnežnejše ljubezni, največjega občudovanja, najskrbnejšega negovanja.

A kakor ima vse lepo in dobro na svetu primešano nekaj manj lepega in včasih celo slabega, tako je bilo tudi pri tem klasičnem mačku. Imel je namreč včasih čudne navade in muhe, ki so bile z njegovimi sicer krotkimi nravi v očitnem nasprotju. Često namreč, ko se mu je stara gospodarica najbolj laskala, ga najstrastneje poljubovala, jo je najprej z mehko tačico nekoliko pobožal in prav prijateljski potipal po velem, hrapavem licu, potem pa ji je prav neprijateljski in kakor največji sovražnik z ostrimi kremplji razpraskal dolgi koščeni nos. —

Tak je bil torej ta stvor božji, ki je sedaj, skrivaje se za toplo pečjo, tako žalobno in neutešljivo mijavkal in se žalostil zaradi jeze svoje gospodarice, dokler ga le-ta ni naposled vzela v naročje ter ga poskusila s sladkimi, ljubeznivimi besedami potolažiti.

»Aj, sirotek . . . ali te boli? . . . Eh, ubožec, saj te nisem hotela tako hudo! — A zakaj vedno laziš tamkaj, kjer te je najmanj treba . . . ti porednež . . . ti ničvrednež . . . ti ubožec . . . ti srček mali malicki . . .«

In poljubljala ga je s prekipečim navdušenjem, s kakršnim se poljublja samo zaljubljena mladina.

Muc pa je predel in godel, si lizal tačice, migal z dolgimi, belimi brki, mahal z repom krog sebe, ga zvijal na vse mogoče načine in spet odvijal in iztegoval ter udaril z njim dvakrat, trikrat starico prav nežno po suhem, v neštete gube nabranem licu.

»Ti ubožec, ti revček, ti srček moj dragi . . . koliko si moral trpeti . . . kako težko si čutil mojo trenutno nevoljo . . .! A potolaži se, ti srček . . . ti . . . ti . . .«

In poljubljala ga je spet in spet, ga gladila in božala, ga stiskala na prsi, se mu nasmihala s širokimi usti ter se mu dobrikala na vse le mogoče načine. — —

V rdečkasto barvani, majhni kletki na preglici nad njo pa je nemirno skakljal majhen kanarček, se poredno zibal in gugal na rumenem obročku, visečem sredi kletke, porival debeli, kratki kljun skozi žice, ki so se tesno vrstile druga poleg druge, kljuval trdi, stari sladkor,

se pomakal v mali, s staro, že zelenkasto vodo napolnjeni kopalnici ter včasih melanholško začivkal . . .

Ko je bila starka muca potolažila, je porinila staro, rjavo vrečo, ležečo tik sodčkov za kis in petrolej, k peči, položila mače na-njo ter ga prav skrbno ovila — pač s tisto rahločutnostjo, kakor bi povijala kako dete — ter mu pogladila še parkrat glavo, ki je molela iz vreče.

Sedaj se je spomnila tudi kanarčka, ki ji je bil takisto ljub in drag, kakor maček.

»Ej, saj res — ti si menda tudi lačno . . . ti sirote, ti . . .« je mrmrala ter mu vrgla v kletko par drobtinic, katere je odluščila od najbližjega mlinca. Iz majhne, podolgovate, lončene kopalnice je izlila staro, že smrdečo vodo, in sicer kar po tleh, da je nekoliko debelih kapljic padlo po naključju tudi v mleko, nekoliko po mlincih, po slanikih, na kračo — to je ni niti najmanj vznemirilo — ter nalila iz velikega, modrorožnatega vrča, stoječega za vrati, sveže in čiste.

Par minut je ogledovala rumenega, finega ptička, kako se je gibčno, elastično in elegantno kretal po mali kletki, skakljal od strani na stran, kljuval sladkor, pomakal kljunček v svežo vodo, krilil s perotmi krog sebe in po vodi, da so drobne kapljice odletavale med žicami na tla — kako jo je radovedno in tako razumno meril s svojimi čistimi, rdečkastimi očmi, zdaj in zdaj začivkal ter se vratolomno zazibal na lahnem obročku . . .

Črez mrzli, resni obraz se ji je razlilo nekaj kakor tajno zadržano veselje, tiha zadovoljnost, samoljuben ponos.

In spet je sedla v veliki, težki, staromodni stol, ki je bil s črnim, že precej obrabljenim in oglojenim usnjem prešit in z žinjem napolnjen; naslonila se je ob visoko, široko zadnjo plat, sklenila roke na prsih ter se zagledala skozi steklena vrata na ulico . . .

»Jesen . . .« je zamrmrala ter globoko vzdihnila, da se je muc, katerega je ravnokar objel sladek sen, prebudil, široko odprl sive oči ter strmeč in s tihim očitanjem pogledal svojo starinsko gospodarico.

»Kako vreme!« je vzdihnila še enkrat, zazevala na veliko in široko ter sklonila glavo za trenotek na suhe prsi.

Polagoma jo je spet dvignila ter se zopet zagledala na ulico . . .

Droben, gost dež je naletaval zunaj, dež, kakršen je navaden prve dni jeseni, ko že cele tedne visi nebo nizko nad zemljo, ono sivkasto, umazano, nepredirno nebo, ki je vedno enako mirno, neizpremenljivo in pusto, ko se že cele tedne vlačijo po ulicah one neprijetne, mokre, mrzle jesenske megle, ki delajo celi vzduh tako neprijetno vlažen, težek, neznosen.

Ulice postajejo od teh megel mokre, polzke, nečiste, stene vlažne, okna se preprežejo s tanko, rosnato zaveso, ki dela steklo skoro popolnoma neprozorno, ki se polagoma zbira v drobne, podolgovate kapljice, ki polze leno po steklu navzdol, črtaje za seboj ravne, širše in ožje stezice.

Raz strehe padajo enakomerno, težko in počasi debele kaplje ter se razpršujejo na vlažnem kamenju na vse strani v atomsko majhne dele.

In za takimi dnevi, za katerih prši megla kakor drobná, skoro nevidna rosa, začne padati gost dež, katerega od začetka le bolj čutimo nego vidimo . . .

Nestrpno pričakuje vse konca te goste, drobne rose.

A dan za dnevom je zavlečeno in zastrto nebo z istim svinčeno-sivim, nepredirnim, nizko nad zemljo se plazečim ovojem.

In dež, v začetku fin in droben kakor pepel, postaje redkejši, a tem debelejši, pada s šumom na opeko streh, udarja ob stene in zidove, ki postajejo od vlage temotni in mrzli — škrebeta ob stekla oken in velikih vrat na prodajalnicah. —

Ulice, na pol prevlečene z neprijetno, sklizko vlago, postajejo blatne; po žlebovih grgra voda; med starim kamenjem ozkih, predmestnih ulic curijo majhni, kalni, od vsakovrstne nesnage nasičeni, gosti tokovi, ki se zbirajo ob trotoarju ter se zlivajo v vodotoke . . .

Ulice so puste, žalostne, prodajalnice zapuščene, prazne, sobe temne, mrzle. —

Za teh dolgočasnih, leno se plazečih, meglenih in deževnih jesenskih dni se človeka polasti nehote temna, težka, nepremagljiva melanholija, ki mu zagreni vsako delo, ga napolni s srdom in gnevom nad dežjem in blatom . . .

Tudi stare Želakovke se je polastila polagoma neka težka otožnost . . . in spanec jo je začel premagovati.

»Ta jesen . . . to pusto vreme . . . ta večni dež,« je vzdihujoč mrmrala ter počasi zevala. Stara glava, zavita z veliko, črno ruto, izpod katere so se ji videli nekoliko redki, tanki, osiveli lasje, ji je lezla globlje in globlje na prsi.

Zadremala je . . .

A dobrodejen spanec je ni dolgo ovijal s svojim težkim, a sladkim ovojem.

Nad težkimi vrati, ki so bila od polovicé navzgor steklena, je zazvonil majhen zvonček s slabim, tankim glasom . . . starka se je prestrašila, stresla, vzravnala težko glavo, si potegnila z velo, trepe-

tajočo desnico čez zaspano, radi nepričakovanega obiska vidno presenečeno lice, si je obrisala vodene, udrte oči, je zamižala še dvakrat, trikrat, kakor bi ji jemala polumračna svetloba, ki je lila v debelem pramenu skozi odprta vrata, vid — je vzdihnila, vstala, se nerodno priklonila ter ravno hotela vprašati dami, ki sta bili vstopili, s čim da jima more postreči, ko začne prva izmed došlic s hitrim, visokim glasom, ki je hreščal kakor skrhana žaga:

»Dober dan, gospa Želakovka, dober dan . . . oprostite, da vas motiva. Šli sva ravno tod mimo ter sva se malo oglasili, gospa Želakovka . . . če ne motiva . . .«

»O, prosim . . . prosim . . . veseli me . . .« je s tihim, skoro plahim glasom odgovarjala trgovka.

»Uh, kako slabo vreme . . . gospa Želakovka . . .«

»Joj, kako blato« je sekundirala družica nekoliko niže in tiše.

»Voda teče širom po ulicah . . .«

»In kaka kaluža je to . . .!«

»In ta dež — dan za dnevom . . . Moj Bog . . . Brez konca in kraja . . . moj Bog.«

»In kako mrzlo . . . uh!«

»In v sobah moramo že kuriti . . .! V začetku oktobra . . . pa kuriti . . . pomislite . . .«

»Res, hudo . . . v začetku oktobra . . .«

Starka je pogledala v kotu malo železno peč, v kateri je že pojemal ogenj, ter žalobno vzdahnila. —

»Kar trese človeka . . . Bolje se zavij, Mimi.«

»Ah, človek komaj stopi na ulico in že ima naduho . . . kaj ne, gospa Želakovka?«

»Gotovo . . . gotovo . . . gospodična Weinerlova . . . res, prav res jo ima . . .« je mrmrala starka, vsa omamljena in presenečena od plohe besed, ki so se tako nenavadno hitro in gosto usipale na-njo, in ugibaje na tihem sama pri sebi, kak namen in smoter ima pač poset in čudna prijaznost sester Weinerlovih, kateri je sicer poznala dalje časa, ker sta stanovali v bližini, a prišla je redkokdaj in le mimogrede z njima v dotiko.

A dolgo se ni mogla baviti s temi mislimi in slutnjami, ker sta sestri klepetali dalje svoje banalne opazke, hitro in brez nehanja, kakor ropoče in drdra kaka mašina, ko je v najhitrejšem teku . . .

»Aj, raz moje krilo se kar cedi . . .«

»Res . . . jaz sem ravno taka . . .! Oj, kaka škoda obleke . . .« je javkala sestra vdova.

»Saj pravim in trdim: najboljše doma pri gorki peči . . . A veste, gospa Želakovka, ti poseti . . . Moj Bog, kako si more človek pomagati . . .! Vsakdo je manj ali bolj navezan na društvo — suženj društva, navade, etikete, skratka bontona . . . Niti v takem vremenu nima človek miru, ampak se mora klatiti okrog, da zadosti družabnim zahtevam . . .«

»Res . . . res . . . nikdar ni miru,« je z elegičnim glasom zatarnala vdova . . .

»Eh . . . a propos, gospa Želakovka . . . skoro bi bila pozabila, kar sem vas hotela vprašati . . . Slišala sem, da je vaša nečakinja pri gospej doktorici Zoričevi v službi.«

»Da . . . da . . . gospodična . . . Kuharica je. — Pridno dekle, izborna dekle,« je hvalila starka, ki je v hipu nekoliko oživela ter kakor nihalnik stare, zaprašene ure prikimavala z veliko glavo.

»Aj . . . veste — toliko se govori po mestu o tem . . . no, saj veste. — Gotovo vam ne povem nič novega, nikakršne tajnosti . . . no, znate . . . o gospej Zoričevi namreč in o onem — najbrž ga poznate — o ritmojstru Stanskem . . .«

Napeto in s prežečo pozornostjo je opazovala, kak vtisk napravijo te besede na starko.

A ta je ostala povsem mirna in hladna, v eno mer kakor po taktu kimala z glavo, se oprijemala s suhimi, sključenimi prsti prodajalne mize ter zrla z malimi, sivimi, mežikajočimi očmi vprašaje v staro, suho gospodično. —

»No, kakor vam je morda znano, sem bila jaz jako intimna z rajno Riegersbergovko, z materjo Zoričevke . . . Kakor veste, je spomladi pri hčerki Emiliji na hitrem umrla . . . žalibog — Bog ji daj dobro . . . Zlata dušica je bila, zvesta, nesebična prijateljica . . . Naravno je torej, da se zanimam za hčerko . . . O, jaz sama ne verujem in nisem nikdar verovala onemu natolcevanju in obrekovanju . . . a svet — svet je hudoben . . . in največje veselje mu je, če more komu ukrasti dobro ime, omadeževati komu čast . . .«

Umolknila je, žalostno povescila glavo ter si potegnila z majhnim, po kolonjski vodi duhtečim robcem črez oči, hoteč si pridobiti vanje par solzic.

»Mhm« — je zakašljala starka ter nemirno, ne vedoč, ali naj pove resnico, ali ne, zrla na prodajalno mizo, po kateri so ji hitro in neravno igrali in tipali rumeni prsti . . .

»In veste, ko bi bilo tako . . . jaz, zaupna prijateljica Evelinine matere, bi jo lahko na skrivnem in tihem posvarila, bi ji lahko rekla:

„Glej, dete, to in to govore zlobni jeziki o tebi . . . Moj Bog, vem, da ni res, vem . . . kako bi vendar mogla kaj takega verjeti, ko te vendar poznam že od ‘mladih nog — vedno si bila tako dobra, tako nedolžna, tako poštena . . . A veš, svet je svet — svet je zloben. Ne dajaj mu niti najmanjšega povoda za kak sum, kako natolčevanje . . . In pred vsem se varuj družbe onega . . . pretrgaj z njim vsako občevanje . . . Moj Bog, ko bi zvedel tvoj mož kaj o teh govoricah — da so neresnične, vem . . . o vem — a mož je mož — nagel, hude jeze . . . Kdo ve, kaj bi se izcimilo iz tega.’ — Tako bi ji govorila, in prepričana sem, da bi me slušala kakor lastno mater . . .“

»Res . . . res . . . gotovo . . .« je prikimavala starka z resnim obrazom. Vse prejšnje sume in pomisleke ji je premagala in razgnala neprekosna retorika nekdanje guvernante. —

»In vi, gospa Želakovka, boste gotovo najbolj znali, koliko resnice je v celi stvari . . . Vam gotovo pove vse vaša nečakinja . . . prosim, ne ugovarjajte in ne opravičujte je, saj to vendar ni nič hudega . . . to je pač povsem naravno . . .«

»Gotovo . . . o, da . . .! Ančka ne stori nikdar nikomur nič žalega in hudega.«

»Verujem, verujem . . . o! — Torej bi vas prosila v imenu dobre stvari, da nama položaj nekoliko razjasnite, kar bode le Evelini sami v prid . . . Umejete — ne iz radovednosti, ampak edino le v imenu dobre stvari vas prosim za to . . . O, kot prijateljici pokojne Riegersbergovke mi je čast, sreča, dobro ime njene hčerke pač pri srcu . . . in boli me, žali me, ko slišim vsa ta obrekovanja . . . Umete — ka-li?«

»Umem, umem . . . in žalibog sem slišala že tudi jaz o Ančki marsikaj, kar . . . kar . . . ni celo v redu . . .«

»Moj Bog, torej vendar . . .!«

Guvernanti ‚v pokoju‘ so se zabliskale vodene oči.

»Oh, — torej res . . .!«

»O, jaz sem trdila že po zimi, ko je ritmojster začel zahajati k Zoričevim, da se iz tega ne izcimi nikdar nič dobrega . . . O, jaz poznam Stanskega . . .«

In z roko je zamahnila po zaduhlem, toplem zraku, kakor bi hotela pahnuti nekaj daleč, daleč od sebe.

Starka pa je v eno mer pokimovala ter nadaljevala z monoton-skim, šepetajočim, skoraj boječim glasom:

»In jaz sem poiskala Ančki že drugo službo . . . Dekle je mlado, nepokvarjeno . . . slab vzgled bi jo lahko popačil.«

»Torej tako daleč je prišlo . . .!«

»In žalibog ni dovolj, da zahaja ritmojster k njej, tudi ona ga skrivaj obiskuje . . . O, ko bi to znala rajna mati — tudi jaz sem jo poznala . . . blaga, dobra gospa . . .«

»Moj Bog . . .«

»Pripovedujte dalje . . . pripovedujte . . .«

»Razložite natančno . . .«

»Da — ko gre zvečer na videz k blagoslovu, ne ostane v cerkvi, ampak jo zapusti pri stranskih vratih — ter zahaja baje k Stanskemu.«

»Je-li mogoče!« —

»Tako globoko je padla . . .!«

»Kak škandal . . .«

»Moj Bog . . .«

Guvernanti se je veli, življenja siti obraz zalil s krvjo, in hlineč presenečenje in globoko, odkritosrčno žalost, bi bila skoro od veselja vzklilknila in poljubila starko, ki ji je v svoji naivnosti in ženski zgovornosti podala tako važnih novic.

A premagala se je, povabila, kakor od velike žalosti celo potrta, glavo ter čez nekoliko časa s tišjem, turobnim, a odločnim glasom nadaljevala:

»Temu moramo storiti konec. — Resno hočem z Evelino govoriti, jo posvariti, ji pokazati nevarnost, v kateri se tako lahkomi-selno predaje . . . Morda je še mogoče, da se prepreči, kar bi bilo najhujše — javen škandal.«

»Škoda gospe . . . drugače je baje zelo dobra . . . vsaj proti Ančki.«

»Gotovo dobra . . . gotovo . . . In ravno radi tega — kaka škoda!«

»Kdo bi bil to mislil . . .«

»Ona je najbrž nedolžna . . . Stanski jo je zapeljal . . . O, on je lokav človek . . .!«

»In njen mož! — On ni za-njo — na pol kmet . . . Mislim, da v drugih razmerah ne bi bilo prišlo do tega.«

»Zanemarja jo baje . . . Ne briga se za-njo, živi le za svojo stroko . . . Mogoče, da se peča tudi z drugimi . . .«

»Ančka pravi, da je dober človek . . .«

Sestri sta se spogledali. Na tankih, velih ustnicah Miminih je zatrepetal za trenotek zaničljiv, skoro neviden nasmeh. —

»Aj, ne bomo se pričkali . . . A Evelino je treba vsekakor posvariti . . .«

»Vsekakor . . .«

»Gotovo, gospodična, storite to . . . Najbolje bo . . .«

»Verujte mi, gospa Želakovka, da ste mi storili veliko uslugo . . . Koristili ste gotovo tudi Evelini — nje čast, nje dobro ime je v nevarnosti . . . Mati je mrtva . . . sestra daleč . . . mož ne utegne ali noče . . . kdo naj torej skrbi za-njo, če ne jaz, najbližja prijateljica obitelji Riegersbergove . . .!«

»Da, da . . . storite to, gospodična . . . Škoda gospe, res škoda . . . A mene ne omenjajte, prosim . . .«

»Gotovo ne. — A hvaležna sem vam, iz srca hvaležna . . . No, ne bodeva vas več mudili, že predolgo stojiva tukaj . . . Oprostite . . . Z Bogom, gospa, z Bogom . . . Hvala vam . . .! Z Bogom . . .«

»Klanjam se . . .«

»Z Bogom . . .«

— In guvernanta je hitela žarečega, v zadovoljstvu se kopajočega obraza iz prodajalnice. Za njo pa je stopala kakor senca sestra Dora, takisto srečna in blažena — in sicer edino le radi tega, ker je videla sestro srečno in blaženo.

* * *

V visoki, zelenkasti, lični peči malega salona v stanovanju sester Weinerlovih je veselo, živo prasketal oživljajoči ogenj, in rdeči, nemirni, sikajoči plamen je skozi prodrta železna vrata črtal dolge, ozke, z daljavo od peči se razširjajoče pramene po belih, gladkih tleh ter fantastično prerezaval in z rdečkastim svitom razsvetljeval polutmino, ki se je prostirala po salonu.

Mimi se je bila ravnokar preoblekla, potegnila velik, s karmimastordečim usnjem prevlečen fotelj k topli peči ter je svoje dolgo, suho telo zavalila z globokim, radostnim vzdihom vanj.

Noge, ki so ji tičale v ohlapnih, suknenih domačih cipelicah, je položila na nizko podnožnico, ki je stala ravno pred pečjo, tako da je eno polovico obseval žar ognja iz peči, druga polovica pa je bila skrita v senci podpečka.

Roke je položila na ozka, tanka bedra. Nemirne, od radosti se-vajoče oči je upirala v prasketajoči in trepetajoči plamen, ki je polagoma uničeval drobna bukova drva . . . zdaj malce pojemat ter spet v ostrih, visokih zubljih mogočno plapolal, izpreminjaje s prasketom drva v žareče oglje, ki se je drobilo na kosce . . . manjše in manjše . . . in razpadajoče naposled v črnkastosivkast, droben pepel . . .

»Hahaha . . . vrniti ti hočem s polno, obilno mero, kar si nahudil meni,« je mrmrala sama za-se, in krog širokih, ozko stisnjenih ust se ji je zazibal zadovoljen in ob enem diabolsko-zlovoljen posmeh. —

In spet se je zagledala v rumenkasti plamen — nemo, mirno, pazljivo in prežeče kakor kaka čarovnica, hoteča v plamenu zazreti in spoznati mračne dogodke temne prihodnosti . . .

— In zamislila se je v ono jasno, toplo pomladno noč, ko je pred kakimi osmimi leti bila pri vdovi Riegersbergovi na domači zabavi, prirejeni o priliki, ko se je bila vrnila Evelina iz Prage . . .

V glavi so ji spet mogočno zazveneli in zašumeli mehki, tožeči, elegični zvoki Chopinovega noturna — oni čarobni zvoki, ki nam z neko nepremagljivo močjo zazibljejo dušo v nekako opojnost, v nekak ekstatičen polusen, ki nam vzbujajo v srcu do sedaj neznane, sladko-bridke čute ali nam pa take, ki so do sedaj le dremali v naši duši, in katerih smo se le včasih, v popolnoma posebnih trenutkih temno, nejasno in nedoločno zavedali, zdajci kakor na više povelje privabijo na periferijo našega mišljenja in hotenja . . .

In v tem polusnu, v tej opojni ekstazi pozabi človek vsakdanje življenje, pozabi njegove težave, nadloge in boje, upe in prevare . . . Dozdeva se mu, da se je duša ločila od telesa, da je zdrobila okove, ki nas vežejo na zemljo, prah in blato, da se dviga visoko nad zemske nižave, da lahko, polagoma, zibajoča se v sladkih sanjah, plava više in više — v nedogledne, eterske svetove . . . v dom srečnih, blaženih duhov . . .

In v takih blaženih trenutkih nam je soba preozka, pretesna — njen vroči, nasičeni vzduh pretežek, premoreč . . . in človek nehote mehanski poišče kak miren prostorček, kjer je sam s svojim prepolnim srcem, sam s svojim drhtečim hrepenenjem, sam s svojo vzneseno dušo — poišče si kako okno, kjer z radostjo srka vase lahni balzamski nočni zrak, ki mu hladi vroče čelo, mu umirja od mehkih akordov razgrete živce . . .

In bilo ji je, kakor da med onimi tožečimi, po sreči in miru hrepenečimi akordi, ob onih vzdihih ranjene, trpeče duše stopa za gardine visokega salonskega okna . . . in v istem trenutku se oklene gladka moška roka njenih dolgih prstov, na katerih koncu začuti vroče ustnice . . . električen tok ji — kakor nekdanj, ko je petnajstletno dekle prvič slonela ob prsih svojega mladostnega oboževalca — strese celo telo . . . krepko stisne roko neznanega kavalirja . . . potem pa jo kakor strela z jasnega neba prestraši rezek, mrzel, ironski glas:

»Pardon, gospodična . . . ni bilo vam namenjeno . . .!«

-- Stara devica, je vztrepetala pri teh grenkih spominih, da je karminasti fotelj ječe zaškripal . . . Z desno nogo je divje in jezno tresnila ob nizko podnožnico, da jo je porinila za par pedv in stran.

Mačje oči so ji od jeze in hrepenenja po maščevanju bliskale in se ji fosforsko svetile in žarile, kakor ogenj v peči . . .

»Ha-ha . . . sedaj pa je prišel čas osvete. — In hočem se tudi maščevati . . . hočem se . . . V dušo — naravnost v dušo te hočem in moram zadeti . . . Da . . . da . . . Ha-ha-ha . . .«

Suhi, kratki smeh je neprijetno zvenel po tihem, temotnem salonu.

Mehanski, zaglobljena v načrte in misli o osveti, je polagoma odprla mala, železna pečna vrata ter s tankimi železnimi kleščami popravila pojemajoči ogenj, da so majhne blesteče iskrice švignile iz napol zgorelega lesa in debelega žarečega oglja . . .

In v glavi guvernantini, pod kupljenimi lasmi in za nagubanim, s praškom posutim čelom je dozoreval bolj in bolj načrt okrutne osvete, po kateri je hrepenela tako dolgo, s tako nenasitno, pekočo strastjo . . .

In sedaj se je bližal trenotek — sedaj je prišel!

Zavriskala bi! —

Neznana slast jo je premagovala ter ji vabila na blede, vele ustnice režeč nasmeh . . .

Zatisnila je oči ter se prepustila temu sladkemu občutku.

VIII.

Du Schmerzreiche —
Das Schwert im Herzen,
Mit tausend Schmerzen
Blickst auf zu deines Sohnes Tod.

Was mein armes Herz hier banget,
Was es zittert, was verlangt,
Weißt nur du, nur du allein!

Goethe

Droben, gost dež je naletaval, in debela vlažna megla se je kuhala, kopičila in vlačila po mokrih, blatnih mestnih ulicah, katere je ovijal že prvi mrak z lahnim, dremotnim ovojem, ko je drugega dne hitela gospa Zoričeva k blagoslovu v frančiškansko cerkev.

Dolga, pepelnatosiva mantilja jo je delala še impozantnejšo, veličastnejšo, ne da bi skrivala in kazila polni a še vendar vitki stas njenega junonskega života.

Pelerino, ki ji je koketno visela ob širokih ramah, je na desni strani pripognila nekoliko nazaj, ker je z desnico držala majhen svilnat dežnik. —

Na širokem cerkvenem pragu, odpiraje polovico visokih, zgoraj steklenih znotranjih vrat — zunanja še večja, s svetlim železom okovana, so bila odprta — je zaprla dežnik, potegnila pelerino čez prsi, nagloma otresla raz fine male šolinčke iz tanke jelenove kože roso

in malce peska in blata, ki se jih je oprijelo, še skrbneje ovila mantiljo ob stasito telo ter si nekoliko poravnala gosti pajčolan, ki ji je zastiral žametasto lice, razgreto od hitre hoje, od mrzlega, ledenega vetra in od znotranje, duševne razburjenosti.

Vstopila je. —

V hiši božji je bilo skoro do cela temno . . .

Le tu in tam je na pozlačenem lestencu ob debeli, rjavkasto barvani steni nemirno plapolala kaka tenka voščena sveča.

Pred glavnim oltarjem je medlo, z rdečkastim svitom brlela večna luč v zlati, srčasti svetilki, ki je visela na dolgi, tanki verižici in lahno, enakomerno se gugala iz strani v stran.

Na vsaki strani oltarja je gorela po ena debela, rumenkasta sveča; njiju spodaj široka, proti koncu ostra, nemirno plapolajoča in se tresoča plamena sta na pol razsvetljevala visoki, krasni, iz belega mramorja umetno izdelani oltar, vitke sohice ob tabernaklju, fino, nežno izklesano podobico na svetlem križu visečega Zveličarja na sredini izbočenih vrat tabernakljevih. Tresočiči se rumenkasti prameni so se razlivali čez ljubke klečeče angelje z dolgimi, v tem lahnem, v tmuni skoro zamirajočem svitu se čudno lesketajočimi perotnicami, nežnih, ženskih obrazov, dolgih, valovitih, kostanjevih las, vitkih, k molitvi sklenjenih rok in majhnih, finih nog, ki so nekoliko nad gležnji moleli izpod bele, gubaste obleke. — Odsev sveč je bliskal in trepetal čez visoke svetce, ki so, zaviti v valovite, pozlačene plašče, tiho stali ob stenah tik oltarja ter resno, nekamo otožno zrl pred-se, kakor bi sanjali o davno minolih časih, o krutih bojih s svetom in z lastnim srcem . . .

Rumenkasti, proti vrhu rdečkastočrni, ostri plameni so se manjšali in večali, nemirno, neredno vztrepetavali, se nagibali zdaj na levo, zdaj na desno stran, naprej in nazaj. Debele, podolgovate kaplje raztaljenega rumenkastobelega voska pa so polagoma polzele po debelih, težkih svečah ter padale na široke, pozlačene skledice visokih, masivnih, krasno izdelanih svečnikov.

Svit večne luči in sveč je obseval tudi nizko mramornato ograjo, krito s finim, belim prtom, katerega kraje so robile ozke, dragocene čipke — ter je na pol razsvetljeval še zgornji del presbiterija in konce črnkastih hrastovih klopi, stoječih v dveh vrstah ob rjavkastem zidu. Ostali del presbiterija pa je ovijala mračna, mistična polutmina . . .

Cerkev je bila še skoro prazna.

Le tu in tam je sedela ali klečala v širokih, gladkih klopah kaka stara ženica, zavita v velik, črn pled ali pa ogrnjena z debelim, staroverski prikrojenim plaščem.

Nekatere so imele na klopi pred seboj tanko, zvito svečico, ki je razsvetljevala le najbližjo okolico in še to le za silo. Skozi velike naočnike, ki so jim kakor jarmi viseli na ostrih, ozkih, dolgih nosovih, so pobožno in Bogu vdano strmele v stare, v črno, oglojeno usnje vezane knjige z orumenelimi listi in velikimi, že umazanimi, osinjelimi in zabrisanimi črkami . . .

Tiho je bilo v cerkvi . . .

To mistično, skoro nadnaravno in tesno tišino je le zdaj in zdaj predramilo in zmotilo škripanje odpirajočih se vrat . . . Težki, počasni, drsajoči koraki — le redkokdaj so se slišali lahni, hitri, elastični in tihi, razodevajoči čvrsto, mlado novodošlico, ki je hitro in tiho hitela na svoje mesto, da se je dozdevalo, da se niti ne dotika gladkih kamenenih tal . . . Zdaj in zdaj je zašumela pri vratih dolga, težka obleka kake dame iz boljših krogov . . . Kje iz kakega kota je zazvenel kratek, suh, otel kašelj . . . In z vsem tem so se mešali, tvoreč čudne, nemuzikalne akorde, globoki, glasni vzdih, tiho, včasih nekoliko naraščajoče mrmranje molečih staric, ki se je pa takoj spet izpreminjalo v nerazložno šepetanje, iz katerega so se razločevali le šumevci . . . škrebetanje molkov ob široke klopi . . . in tu in tam tiho smrčanje kake starke, katero je v goreči molitvi premagal sladki spanec. —

— Gospa Zoričeva je šla po stranskem delu cerkve v kapelico Marije sedmih žalosti.

Mala, lahko se gugajoča zlata svetilka pred oltarjem je s svojo brlečo rdečkasto lučjo le slabo, nedoločno, čarobno obsevala dragoceno, umetno podobo na nizkem oltarju, ki je bil ves zagrnjen in pokrit s svežimi in umetnimi cveticami in raznovrstnim zelenjem . . .

Zoričevka je nekoliko postala pri vhodu ter napeto upirala oči v polutemno kapelico.

Ko se je privadila tej tmuni in je videla, da je kapelica prazna, je vstopila.

Sedla je v majhno, kratko klop ob levi strani, se prekrižala ter hotela moliti.

A ni mogla!

Bila je čudno razburjena, ne da bi sama vedela, zakaj . . .

O, kolikokrat je že hodila to pot, kolikokrat je že klečala ravno na tem mestu ter molila k „Materi dolorosi“ za-se in — zanj, h kateremu jo je silila njena grešna strast! — A nikdar še ni čutila te čudne tesnobe, kakor sedaj . . .

A danes —!

Neki znotranji glas jo svari in ji pravi, naj ne hodi k njemu, naj se vrne, naj zapusti pot, katera jo mora privedi v pogubo . . .

Bilo ji je, kakor da jo zadene v kratkem velika nesreča!

Neizrečeno tesno ji je bilo pri srcu. —

Spet se je pokrižala ter pričela tiho, šepetaje moliti.

A molitev ji je zamrla na trepetajočih ustnicah . . .

Mislila je spet nanj ter kakor v sladkem snu zaprla modre oči. —

Tedaj pa ji je bilo, kakor bi slišala blizu sebe tihe, oprezne korake.

Stresnila se je, na široko odprla velike, jasne oči ter jih uprla proti vhodu, misleč, da je kdo vstopil.

A nikogar ni videla.

»Motila sem se . . . zaman se vznemirjam,« si je mislila ter zrla v lahno se gugajočo, srčasto zlato svetilko pred oltarjem, katere mala luč je le nejasno prodirala rdečkasto, stekleno, do polovice z oljem napolnjeno čašico. —

Odtod pa se ji je pogled nehote uprl v podobo na oltarju.

In ko je zrla te bolestone, neizmerno nežne in neizrečeno ljubeznive poteze na izmučenem obrazu deviške matere, ki se v nadčloveški, nemi boli nagiblje k edinemu, z neodoljivo ljubeznijo ljubljenemu sinu, ki ji leži mrzel, mrtev, z bledim obrazom, oblit s krvjo, v naročju . . . ko je motrila podolgovati, resni, krasni obraz Spasiteljev, po katerem se je razprostirala božanstvena milina, neki čudno tajen mir brez trpkosti in jeze, iz katerega pa ji je vendar velo naproti neko tiho, molčeče očitaje — je nehote povescila oči . . .

Pretreslo jo je z elementarno močjo, in v srcu se ji je začelo vzbujati kesanje — kesanje zaradi njenega omadeževanega, izgubljenega življenja. —

Razburjeno, s temno rdečico zalito lice je skrila v male, z dolgimi pepelnatimi rokavicami oblečene roke . . .

In spet so se ji začele ustnice polagoma premikati.

Molila je.

Obstala je nekoliko. —

Mehanski, v daljših odmorih je ponavljala isto molitev — prvičkrat bolj v srcu nego z besedami, drugikrat jo je tiho, neslišno šepetala, tretjikrat jo je mrmrala s poluzadušenim, trepetajočim glasom . . .

»Milosti si polna . . . !«

Še enkrat so se ji izvile te besede liki globok, težek vzdih iz burno se dvigajočih prsi.

Pred duševno oko pa ji je stopalo kakor grozeča prikazen njeno sedanje grešno življenje v vsej svoji mrzkosti, v vsej nagnusnosti.

Ob enem pa so se ji porajale v vzburkani duši jasne, dražestne slike izza rosne mladosti, ko je s čistim, deviškim, od pogubnih viharjev življenja še nedotaknjenim srcem klečala često in često ravno pred to podobo ter iz globine otroško-nedolžnega srca pošiljala zaupne, goreče molitve in prošnje k sveti Bogorodici . . .

In tedaj je bila tako zadovoljna, tako srečna, tako blažena!

A sedaj . . . sedaj . . . moj Bog . . . !

In kesanje — resnično, trpko, mogočno kesanje ji je napolnjevalo nemirno srce . . .

» . . . Milosti si polna . . . «

Jasno je spoznavala, da ji je sedaj res potrebna, prepotrebna milost iz neba, da bi se mogla otresti bridkih in vendar sladkih verig tega nasladnega, razbrzdanega, skrivnega življenja, katerega kalni valovi so jo kakor mrtvo, lahko igračico drevili s seboj v vedno mogočnejše, hujše, nevarnejše vrtince . . .

Velike sanjave oči, kopajoče se v solzah, ki so v rdečkastem svitu večne luči bleščale čarobno kakor dragoceni biseri, je preseče, zaupno obrnila v „Mater doloroso“.

Drgetajoče ustnice pa so ji še vedno šepetale polagoma, v odmorih, nekamo boječe:

» . . . Milosti si polna . . . «

In ko je s solznimi očmi zrla krasni umotvor, se ji je polagoma dozdevalo, da se ta-le oživlja, da se nagiblje mati globlje k sinu, da ji po prepadlem, krasno bledem, prozornem licu polze debele, svetle solze, počasi padajoče na prsi Spasiteljeve . . .

Trepetaje je zrla ta prizor. —

In spet ji je bilo, kakor bi se dolge, ogleno-črne trepalnice božje device polagoma dvignile, in kakor bi se njen očitajoči, neznan bojestni pogled uprl v molčečo grešnico . . .

Vroč tok krvi ji je zavrel po žilah, da je drgetala, in kakor nezavestna se je z glavo in prsmi naslonila na klop, ki je bila od njene obleke nekoliko vlažna. —

In kakor v vročici je začela zopet šepetaje in hitro moliti, sama ne vedoč prav, kaj da dela, kaj govori, česa naj prosí.

Zavedala se je le svojega greha, ki ji je sedaj z vso grozno težo legal na dušo, grozeč jo uničiti in zdrobiti.

In prestrašena od tega mogočnega pojava svoje boljše narave, se je trudila nekako spet uspraviti in dušiti glasni klic vzbujene vesti. Kako da se ji je ravno danes vzbudila, sama ni vedela. Da-li je to zadnji k pokori vabeči in ob enem pred pretečo nesrečo svareči glas

Onega, ki vabi z neizrecno, neumljivo ljubeznijo vse — tudi največje grešnike — k sebi, ki z neskončno potrpežljivostjo trka na vsako, še tako zakrknjeno srce . . .

Umiriti je hotela ta očitajoči glas, in zato je spet mehanski, hitro, brez pravega premisleka ponavljala isto molitev.

Plakala je . . .

Le s težka je izgovarjala posamezne besede. —

Vmes pa so ji misli hitele k — njemu. In neka neznana, demonska moč jo je vabila, jo silila, naj zapusti cerkev, ji kaotično mešala neredne, nelogiški se vrsteče misli v vroči glavi . . .

Polagoma je spet povzdignila temnordeči, od obilih solza mokri obraz ter se z nekim tajnim, svetim strahom ozrla na oltar.

Nejasno, čarobno, mistično je obsevala luč žalostno skupino.

In v trepetajočem, rdečkastem svitu svetilke se je dozdevalo Evelini, kakor bi vrela iz ran Spasiteljevih polagoma vroča, rdečečrna kri . . . kaplja za kapljico . . . ter se cedila po finih, nežnih rokah, na katerih so jasno prosevale modrikaste žile . . . po širokih, lahko izbočenih prsih . . . po ozkih, dolgih, belih nogah . . .

Evelina je skoro glasno zajecala ter spet zakrila obraz s trepetajočimi rokami. —

Dolgo, skoro četrt ure, je sedela tako . . . obraz zakrivajoč z rokami in naslanjajoč se na črnkavo klop.

V srcu pa so se ji mogočno borile nasprotni, sovražne sile. —

Boljši del njene osebnosti jo je svaril, ji prigovarjal, naj odstopi od sedanjega nevarnega pota, naj da slovo sedanjemu nenravnemu in nenaravnemu življenju, naj zatre hudobno, grešno nagnjenje svojega srca.

A strasti v njej so ji kazale veselje, radost in razkošnost sedanjega življenja — ki je bilo tem bolj zanimivo, čim bolj je je morala skrivati pred možem in svetom. In ti strastni glasovi, da bi jo prestrašili in pahnili v obup ter ji tako potrli duševne sile in zatrli vso samostalnost, so ji kazali in dokazovali z grozno resnobo in škodljivo neusmiljenostjo, da je sedaj za vrnitev prepozno, da bi bila to le njena sramota in njena poguba . . .

In ti glasovi so bili tako močni in mogočni, tako prepričevalni, a ob enem tako preteči, tako mameči in sladko vabeči, da se jim je polagoma skoro proti lastni volji vdajala in naklanjala.

In tedaj je po naključju pogledala med tankimi prsti na nasprotni zid, kjer je bila z umetnim kistom naslikana druga Marija — Marija Magdalena — v vsej svoji lepoti in krasoti, s svojim idealno dovršenim telesom, s klasično ovalnim, čudovitim, zamišljenim obrazom, s

sanjavimi, mamečimi orientalskimi očmi, na pol strastnimi, na pol navdušenimi za visoki nauk velikega, občudovanega in obožavanega učenika . . .

Krasno klečeče telo so ji ovijali zlati, težki, valoviti lasje do koncev nog. In ti lasje nam tudi iz slike tako rekoč duhte naproti z nekim očarujočim ognjem, kakor so duhteli tedaj, ko je spokorna grešnica brisala noge Odrešeniku . . .

Taka slika, ki dviga čistega, vernega človeka k nebesom, vzbuja poželjivcu le neko naravno strast, ki se poltno naslaja z vročo poezijo tega nadnaravnega, čudovitega umotvora, v katerem je spojena idealna ženska lepota z nadzemeljsko, božanstveno krasoto . . .

Z neznanim, neukrotnim ognjem je zdajci razpalil ta pogled Evelino.

Obraz ji je gorel, težko, hitro in burno je sople, in med drobnimi rokami je nervozno stiskala in mečkala fin batisten robček, ki je bil moker od solz . . .

Videlo se ji je, da prav sedaj bije sama s seboj najhujši, odločilni boj.

In zla strast je bolj in bolj obladovala, jo bolj in bolj vpregala v svoje zanke . . .

Pri tem pa ji je boječi, nesamozavestni, izbegani pogled nehote ušel spet na 'Mater doloroso'.

A takoj je povesila nemirne, plameneče oči.

Vstala je.

In ne da bi se pokropila in pokrižala, je zbežala, kakor gnana od zlih duhov, iz kapelice in se izmuznila pri stranskih vratih iz cerkve.

Z desnico si držeč mali dežnik in privzdigujoč si z levico dolgo obleko, je hitela po stranskih, samotnih ulicah v stanovanje Stanskega.

V kotu kapelice, za široko, visoko izpovednico blizu vhoda, pa se je skrivala druga ženska oseba, visoka, suha, zavita v dolgo, črno, nekoliko ponošeno mantiljo in pokrita s širokim, rjavim, globoko v koščeni obraz potisnjenim klobukom.

Ko je Zoričevka zapustila kapelico, se je izmuznila tudi ta ženska za njo ter ji kakor mačka sledila po samotnih, ozkih stranskih ulicah do ritmojstrovega stanovanja.

(Dalje prihodajič.)

Plagiatovstvo.

Spisali $\alpha + \beta + \gamma$.

(Konec.)

Takisto je v svojih živo in plastično pisanih povestih do cela izviren začetnik čisto, realistične smeri Fr. Govékar. Očitani so mu nasprotniki poleg vseh drugih ljubeznivosti tudi to, da se naslanja preveč na Zolo, na Maupassanta, da posnema M. Prevosta; nekateri so trdili — kar je celo smešno — da kopira vodenega G. Ohneta. Nekdo je zasledil neko švedsko povest, ki ima slučajno tudi naslov »V krvi«. Znano je, da Govékar švedščine ni besedice ne razume, a prvi nemški prevod tiste švedske povesti, ki ima do cela drugo vsebino nego Govékarjeva, je izšel, ko je bilo Govékarjevega romana natisnjena že nad polovico. Tu je torej plagiat prav tako izključen, kakor pri omenjenih očitkih glede Tavčarjevih in Kersnikovih povesti. — Sicer pa se bijejo taki kritikastri sami po zobeh, ko očitajo pisatelju, da se tišči preveč francoskih originalov, a kriče v isti sapi, da je pisatelj pamfletist, ki »prepisuje« preveč doslovno značaje, živeče ljudi in resnične dogodke iz sočasne družbe . . . Eno očitaje uničuje drugo.

Resnica je — in to je priznal s ponosom pisatelj sam — da se je učil z uspehom tehnike, karakteristike, minucioznega, a vedno zanimivega in živahnega pripovedovanja, pa gibčnega, lahkega dialoga pri mojstrih Francozih; tudi to je res, da je naziranje Govékarjevo o svetu, o morali, o ženstvu prav francosko: poleg vsega tega pa je tudi res, da je roman »V krvi« povsem originalno delo slovenskega pisatelja. — Kdor pozna Govékarjevo življenje, njegovo družbo, njegove zveze, kdor pozna njegovo čuvstvovanje in mišljenje, tisti spozna v vsaki vrsti omenjenega spisa dušo in srce Govékarjevo.

Zanimiv je spčetek in razvitek romana »V krvi«. Pisatelj je čital med dnevnimi beleškami tržaške »Edinosti« l. 1895. v pet-, šestvrstični notici o mnogoglavi familiji, pri kateri je štatistika dognala, da je v njej že do petega kolena dedična — nemoralnost, kleptomanija in tuberkuloza. Bile so navedene tudi številke. Ta zanimiva beležka je spomnila pisatelja na neko ižansko rodbino — pisatelj je sam Ižanec! — v kateri je opazoval približno isto »hereditarno bolezen« nenravnost i. dr. Posledica je bila, da je porabil to idejo v obliki kratke črtice. Ko je le-to pokazal literarno izobraženemu pri-

jatelju, je menil dotičnik, da je snovi preveč za črtico, ter mu svetoval, naj jo porabi kot osnutek, kot jedro daljše novele, v kateri naj poda npravstveno sliko večje 'slovenske družbe. In Govékar se je vdal ter na podlagi ideje o atavizmu napisal po resnični dogodbi, po resničnih tipih novelo. Ta je prišla v roke uredniku »Lj. Zvona« ter mu radi svoje krepkosti in plastičnosti takoj ugajala. Na urednikovo prigravarjanje je postavil pisatelj tedanjo novelo še na širšo podlago; pridedal je moralni družabni sliki še slovensko politično, in tako je nastal v teku leta iz ničevne šestvrstične beležke vvodni roman.

Mogoče in celo prav verjetno je, da so bile »Tončke« in »dr. Pajki« že predmet mnogim modernim pisateljem — mogoče je, da srečavamo vsaki dan po ulicah značaje liki: pl. Jekler, Berčič, Golob, Minka i. t. d. — mogoče je, da je že tudi kak drug literat videl take ljudi, doživel podobne dogodke in zvedel za slične posamezne prizore, kakršni so v Govékarjevem romanu — a oblika, razsutek, zveza in uporaba živih domačih tipov in resničnih slovenskih dogodkov je do cela pristna Govékarjeva lastnina.

Najnovejši slučaj v zgodovini slovenskega plagiatovstva pa se dotika umetniške časti pesnika Antona Aškercu. V izvestnem klerikalnem listu je »dognal« neki E. L. »dejstvo«, da je pesem premogarjev v zbirki pesmi italijanske socialistične poetinje Ade Negri sumljivo sorodna z Aškercu »Delavčevo pesmijo o premogu«. (»Lj. Zvon«, 1897, št. I.). Tisti E. L. torej očita povsem neprikrito A. Aškercu — plagiat, ker menda misli, da sploh vsakdo, ki piše danes pesmi v socialnem in socialističnem duhu, samo kopira ali celo plagiatira italijansko pesnico. Ta mož ne razume, da utegneta dva, ki proučujeta eno in isto življenje ali isto družabno gibanje, priti do podobnih rezultatov. Znano je, da se Aškerc ni navzel socialističnega duha iz različnih pesnikov, ampak iz svojih študij na socialnem polju. »Delavčevo pesem o premogu« je celo posneta naravnost iz krajnih razmer, v katerih živi pesnik sam. V njegovi fari so velike premogove jame. Streljaj pod stanovanjem pesnikovim zija 150 m globok rov, v katerem je Aškerc že sam opazoval zanimivo pa tudi grozno delo. Pred leti je bilo v tistih jamah ubitih na en dan okoli štiriindvajset premogarjev. Strašni prizori so se vršili, ko so vlačili mrliča na dan. Da sta spisala torej Ada Negri in A. Aškerc slično pesem, je prav naravno. Če pišeta dva o enakem predmetu v enakem duhu, se morata tudi v mislih dotikati, vendar pa sta pri vsem tem do cela samosvoja umetnika.

Sicer pa tako očitane o plagiatovstvu ne bi smelo jemati poguma in veselja našim leposlovcem. Kdor si upa delovati javno, mora vedno tudi pripravljen biti na javne napade, žalitve in sramotitve. Delovanje za narod je nepretrgana veriga žrtev in samozatajevanja — slava pesniška in pisateljska je vsekdar tesno spojena s trnjevo krono, ki je skrita pod težkim lavorjevim vencem, da tem hujše zbada in rani. Našim slovstvenikom in umetnikom bodi v tolažbo to, da so morali prenašati tako trnjevo krono tudi drugih narodov najuglednejši pisatelji in umetniki. »Die schlechtesten Früchte sind es nicht, woran die Wespen nagen.«

Navajajoč samo še nekatere izmed neštevilnih slavnih »plagiatorjev« velikih narodov, moramo seveda najpreje omeniti »največjega plagiatorja« med literati — Shakespearja, o katerem je bilo že zdavnaj dokazano in znano, da so njegova nesmrtna dela pravcata sračja gnezda, znesena na kup od vseh strani. A vsem, ki se zanimajo za slovstvena vprašanja, je še gotovo v živem spominu »Shakespearjeva bajka«. Naslanjajoč se na nekatere vzajemnosti v dramah Shakespearjevih in opisih filozofa Bakona Verulamskega, je l. 1857. neki H. W. Smith razvil hipotezo, da Shakespearjevih dram sploh ni spisal Shakespeare, kateremu je baje za to nedostajalo tiste mnogostranske in globoke izobraženosti, ki jo povsod v njegovih igrah vidimo — da njih pravi oče ni nihče drugi nego — filozof in državnik Bakon Verulamski, ki ni maral sam javno nastopiti kot »glumski pesnik«. Ta vrtoglava hipoteza je res izzvala hud odpor trezno mislečih ljudi, a je takisto dobila mnogo strastnih zagovornikov. O njej sami je narasla že obilna učena literatura, in šele pred kratkim časom so jo — po naši sodbi temeljito in definitivno — ovrgli in pokopali. Toda bodisi še tako globoko pokopana, možno bi bilo vendarle, da bi jo kak zagrizen plagiatovohec vnovič izkopal ter zopet poslal med svet.

In veliki Goethe! Ponos nemškega naroda, največje pesniško delo nemškega slovstva, »Faust«, je po tistem merilu najnavadnejši plagiat »Fausta«, katerega je spisal Anglež Marlowe. Dejanje je po večjem isto, samo da ima Marlowe v svojem Faustu mesto Jerice (Gretchen) dr. Fausta nesrečno soprogo. Marlowejev Mephisto igra isto ulogo, in Faust nastopa pri Marloweju takisto v družbi cesarja in papeža, kakor pri Goetheju. Tudi lepe Helene ni pozabil Goethe »plagirati« iz Marloweja. Angleški »Faust« se tudi začinja z monologom in skoro z istimi besedami. Pripomniti pa še treba, da je Marlowe izmed prvih angleških pesnikov, in da je dramatiški celo krepkejši od Goetheja. In vendar ne porečemo, da je Goethejev »Faust«

plagiat, zakaj bistvo vsega dela — duh je izvirno Goethejev, in modroslovje 18. veka je pristna, izvirna podlaga vsega dela. — Sploh pa je imel Goethe o plagiatovstvu tako ohlapne nazore, da je celo Herderja in Schopenhauerja prepisoval dobesedno ter je v mnogih svojih stihih podal le verzifikovanega Giordana Bruna.

V. Sardou, ki je izmed najznamenitejših francoskih dramatikov, si je izposodil idejo in še nekatere posameznosti za svojo »Fernando« iz Diderota; vendar je »Fernanda« postala do cela svoja, izvirna celota.

Corneillu so očitali, da je slavni epos »Cid«, katerega sujet, značaji in deloma tudi razvrstitev prizorov so vzeti iz neke španske drame, surov plagiat. Profesor Enrico Panzachi pa pravi (navajam po »Neue Revue« VII. 27. nemški prevod njegovih besed): »Die wahren Plagiate darf man nicht in Erfindungen und äusserem Mechanismus suchen, denn letztere bilden nur die Materie des Kunstwerks. Die Kategorie der wahren Plagiate ist eine höhere, geistigere, minder sichtbare«.

Neki literarni pedant brez umetniškega razuma je celo dokazal, da so Lessingova zbrana dela duševni in besedni plagiat najrazličnejših pisateljev.

Lafontaine, Corneille, Balzac, Annunzio, Leopardi, Ariost, Lombroso, Brandes, Tolstoj, zlasti pa E. Zola... vsi ti in premnogi drugi slavni literatje so sedeli na zatožni klopi in so bili »obsojeni« radi plagiatovstva.

Navedimo še iz glasbeništva par primerov! O neutemeljenem očitaniu plagiatovstva je znano, da je zlasti pri novih operah in operetah med kritiki prava gonja za reminiscencami.

Znamenita je anekdota, ki se pripoveduje o Leoncavallu. Ko je nepoznan došel v majhno italijansko mesto, so igrali baš njegovo opero »I pagliacci«, in on jo je šel iz radovednosti poslušat. Poleg njega je sedela gospa, ki je pričela po igri z njim razgovor o glasbi sploh in je bila za opero, ki se je ravno predstavljala, silno oduševljena. On pa je pričel neusmiljeno kritikovati svoje delo; omenil je, da je ta melodija od tega, ona od onega skladatelja, in ji tako vse delo razkosal na neštete plagiate. Gospa je ugovarjala, a Leoncavallo ji je tudi razložil, da prvenci v umetnosti brez posnemanja sploh niso možni. — Drugega dne pa dobi v roke časopis in v njem razpravo: »Leoncavallo o lastnem delu«; tu je bila natisnjena skoro doslovno njegova včerajšnja »ocena«. Ona gospa je bila muzikalno naobražena in gledališka kritikarica; spoznala je bila najbrže slavnega komponista ter se tako maščevala za njegovo lastno hudomušno kritikovanje.

Wagner je v »Lohengrinu« porabil scenično povsem natančno prizor iz Marschnerjeve opere: »Der Templer und die Jüdin«, prizor, kjer se pripravlja in vrši dvoboj kot božja sodba v obrambo obdolžene device; a zategadelj mu nihče ne bo očital plagiatovstva.

Takisto ne štejemo Lujizi Pesjakovi v zlo, da je osnovno misel za libreto k Foersterjevemu »Gorenjskemu slavčku« sprejela po »Postiljonu lonžimoskem«, samo da je moška uloga izpremenjena v žensko; nje delo je vkljub temu povsem samostojno.

Omenjena opera pa nas spominja nekega čudnega naključja, ki je nekoliko slično onemu, ki smo je omenili v začetku te razprave. Hamburški fija kar Wachtel je imel krasen glas, a po sreči ga je doletelo, da ga je neka učiteljica glasbe, ki ga je bila slučajno čula peti, izborno izobrazila v muziki. Postal je sčasoma izmed najslavnejših in najbolj priljubljenih opernih tenoristov. S posebnim ognjem je nastopal povsod v glavni ulogi opere »Postiljon lonžimoski«. Nje libreto nam pripoveduje, kako je postiljon, katerega je slučajno čul peti neki markí, išoč tenorista za pariško opero, markija očaral, in da je sčasoma postal postiljon prvi kraljevi operni pevec. Slučajna sličnost med usodo slavnega pevca in usodo junaka njegove glavne uloge je dala povod, da se je močno razširila misel, da je dotična opera bila zložena nalašč zanj, in da je v njej uporabljena epizoda prav iz njegovega življenja. Toda Adamova opera je mnogo starejša, in njen libretist de Leuven tedaj gotovo ni mislil, da življenje kdaj uresniči proizvod njegove fantazije.

Viktor Parma je imel s svojo moderno zasnovano in izvršeno enodejansko opero »Ksenija« največji in najpopolnejši uspeh med vsemi slovenskimi skladatelji, ki so se doslej lotili opernega komponiranja. Triumfu, katerega je žel Parma v ljubljanskem gledališču, je sledil še večji v Zagrebu. Kritika pravi, da je naš skladatelj jako nadarjen učenec italijanske moderne šole, in skladatelj — potomec nekdanj italijanske rodovine — se nazivlje sam navdušenega častilca Mascagnija in Leoncavalla. Nekateri ocenjevatelji so celo opetovano trdili, da je intermezzo v »Kseniji« glede muzikalne vrednosti nad slovečim intermezzom v »Cavallerii rusticani«. Ravnatelj graškega gledališča je stopil v dogovor s skladateljem, da se uprizori v bodoči sezoni »Ksenija« še v Gradcu z nemškimi tekstom, gledališki agent Berté na Dunaju pa je prevzel v svojo agenturo tudi Parmovo delo, ki sedaj nedvomno tudi drugod stopi na prizornico. —

Ta veliki uspeh pa je seveda takoj vzbudil zasledovalce — plagiatovstva. Za hrptom, v odsotnosti skladateljevi, v družbi ljudi, ki

žive ob škandalni kroniki, so nekaterniki skrivnostno namigavali, le na pol izrekujoč svoje trditve in prihuljeno se sklicujoč na tega in onega, vselej neprisotnega skladatelja, da je »Ksenija« plagirana iz Verdija, iz Mascagnija, iz Chopina in od drugod. Da bi pa kdo teh Zoilov imel pogum ter bi kot pošten kritik v javnem listu, s podpisom svojega celega imena dokazal svojo trditev, tega ne doživimo seveda nikoli. Po beznicah blatijo in natolcujejo naše umetnike, javnosti pa se boje, kakor netopirji luči!

Kdor pozna druga, mnogoštevilna dela Viktorja Parme, tisti pritegne, da je »Ksenija« najpristnejši izraz njegovega pesniškega genija. Vsaka točka posamič nosi čisti pečat Parmovega duha in srca, vsaka piesa za-se ima vse znake skladateljevega temperamenta. Skladatelj sam je izjavil, da je hodil v šolo k mojstrom Italijanom — ali naj bi bil hodil morda k Nemcem? — Umevno je torej, da je »Ksenija« po duhu italijanska; dejstvo pa ostane, da je ves zasnutek, vsa oblika, celotna izvršitev, vsa karakteristika Parmovo — do cela izvirno slovensko delo, s katerim se lahko po pravici ponašamo. —

Baš te dni pa se je vršila na Dunaju zanimiva pravda med dvornim kapelnikom in vodjo konservatorija, prof. Fuchsom ter c. in kr. vojaškim kapelnikom Kaiserjem. Slednji je namreč uporabil neko kompozicijo, katero je bil zložil Fuchs že ob odkritju Marije Terezije spomenika na Dunaju za predstavo v dvornem opernem gledališču — ter jo izdal kot svojo lastno, v proslavo jubileja pešpolka »Hoch- u. Deutschmeister«. Kaiser je sicer trdil, da je njegova kompozicija posneta le po neki stari himni, a pred sodiščem je vendar priznal, da je bila plagiat Fuchsove kompozicije; ukloniti se je moral globi in preklicu po časopisih ter se s tem poravnal. — Ta slučaj nam kaže, kako medli so pojmi o literarni in umetniški lastnini celo v onih krogih, kjer sicer vlada dostikrat pretirano častiljubje. Pripomniti treba, da je kapelnik Kaiser sam odličen in veljaven glasbenik, ki se je že proslavil z mnogimi izbornimi deli.

Poleg vse popustljivosti glede snovi pa smo tudi mi neizprosno strogi glede pisateljske in sploh umetniške — individualnosti; saj prav individualnost je po naših mislih jedro in bistvo tega, kar imenujemo in občudujemo pri vsakem umotvoru kot originalnost, t. j. vsota, vkupnost vseh tistih pisateljskih in umetniških posebnosti, po katerih se vsaki pisatelj ali umetnik odlikuje mimo vseh drugih, katere vse skupaj tvorijo njegovo pisateljsko umetniško osebo, njegov umetniški ali pisateljski značaj. Do take individualnosti se popne vsaki pisatelj in vsaki umetniški genij izza prvotnega posnemanja in

se mora popeti, sicer ga ne pripoznamo kot originalnega umetnika. »Le stile c'est l'homme«: iz skupnega jezika, ki ga govori tisoč in tisoč ljudi, si vsaki pisatelj polagoma ustroji svoj slog, katerega ne zataji nikoli več, in katerega večč čitatelj pogodi izmed sto in sto različnih slogov. V tej individualnosti, v tistem »stil« je iskati rešitve skrivnostnemu vprašanju o izvornosti kakega umotvora. — Ni treba poudarjati, da načelo »Le stile c'est l'homme« ne velja samo pisateljem in pesnikom, ampak mutatis mutandis vsakemu umetniku.

Veliko ravno omenjene individualnosti pa je nezavisne od pisatelja, je nekaka objektivna individualnost, namreč individualnost, ki tiči v jeziku samem. — Da, tudi jeziki niso zgolj mnogovrstna izrazila istega logičnega mišljenja, ki bi bilo morda pri vseh ljudeh enako, nego jeziki so sami tudi individui, osebe, ne samo sredstva, nego bitja; po njih se narodi takisto bistveno razlikujejo med seboj, kakor po telesnih lastnostih, naturelu in temperamentu. Jezik je produkt prirodnih činiteljev, a je zopet tudi sam činitelj, in pisatelj, ki mu je jezik glavno sredstvo in snov — to, kar je kiparju glina in slikarju barve in kist — mora s tem činiteljem računati.

Jeziki so individui, smo rekli; da, celo najbližji književni jeziki imajo poleg vseh sorodnosti toliko značilnih posebnosti ne samo v artikulaciji in pronunciaciji, v glasovih in besedah, nego tudi v izrazih in njih vezanju, v naglaševanju, gestikulaciji in sploh v celem načinu izraževanja — da se celo tako sorodni jeziki, kakor hrvaščina in slovenščina, drug od drugega prav tako razlikujejo, kakor so rodni bratje in sestre poleg vse prirojene podobnosti vendarle vsaki za-se svoja oseba. — Celokupnost vseh tistih jezikovnih posebnosti in individualnosti udarja vsakemu jeziku svoj značaj, in po njem se brbljava laščina od počasne nemščine ali lahkotne in duhovite francoščine prav tako razlikuje, kakor se razlikujejo tipični zastopniki dotičnih narodov.

Ta jezikovna tipičnost kolikor toliko omejuje pesnika in pisatelja, in brez njegovega prizadevanja ali tudi proti njegovi volji vžiga pečat vsakemu umotvoru, pisanemu v tistem jeziku.

In ako kak pisatelj ali pesnik, sin svojega naroda, popolnoma pronikne v globino te jezikovne individualnosti, a ne samo to, nego se v njem tista individualnost še vse bolj razraste in razvije — tedaj iz te potencirane, nekaj jeziku prirojene, nekaj pa umetno pospešene individualnosti vzklije tisti krasni cvet sveže, vonjave, pristne izvornosti, po kateri se odlikujejo najboljši umotvori vseh slovstev. — Sedaj menda umejemo, zakaj so tako težki, da, celo nemožni prevodi takih specifičnih, pristno narodnih umotvorov. »Martina Krpana« n. pr. pre-

vajati v tuje, čeprav sorodne jezike (recimo v ruščino ali tudi v hrvaščino), se mi zdi jako smelo, vsekakor pa silno nehvaležno delo. —

* * *

Toda kakor se utrjuje med človeštvom internacionalizem — kakor nas na vnanje izenačuje skupna, po vsem svetu vladajoča moda v obleki in športu — kakor nas uniformuje po vedenju in nastopanju — bodisi doma, v javnem salonu — ali v cerkvi — strogi ceremonijel ali pa *bon ton*, da smo si podobni med seboj po duši in telesu, kakor novi vinar staremu krajcarju — prav tako izginja polagoma, a vztrajno iz svetovnih jezikov, pa tudi iz svetovnega slovstva vsaka bistvena izvirnost in originalnost. Tipične lastnosti raznih kulturnih narodov so našle zavetje le še v knjigah folkloristov . . . A ti ostanki so toli malenkostni in ničevni, da ne zadoščajo več velikim pisateljem, ki ne pišejo izključno za svoj narod, ampak si iščejo svoje občinstvo po vsem omikanem svetu. Povesti svetovnih pisateljev izhajajo dandanes navadno hkratu v prevodih v vseh svetovnih jezikih. — Naša inteligencija je v svojem naziranju, v svojem mišljenju in čuvstvovanju skoro prav taka, kakršna je dunajska, pariška ali rimska; različni temperamenti dajejo le nebitven ton ali kolorit.

In temu se ni čuditi. Časopisje, prehajajoče iz kraja v kraj in raznašajoče med narode dan za dnevom preporne ideje in vprašanja, ki so ravno na dnevnem redu, je velik faktor pri izenačevanju človeštva. — Drugi jako znameniti činitelj je občevanje naroda z narodom, ki je vsled naglega in cenenega prometa jako olajšano. — Tretji važni vzrok pa so naše srednje šole in naša vsučilišča, ki so še vedno kolikor toliko osnovana na enotnem temelju staroklasičnega humanizma.

In tako ne more biti drugače, nego da v leposlovju — o znanstvu niti več ne govorimo, ker to je že davno mednarodno! — bolj in bolj ginejo meje, posebnosti, tipičnosti. Vse je že dandanes skupno — komunistično — subjektivnost se omejuje na tisto pisateljsko individualnost, o kateri smo zgoraj govorili.

Originalnosti v tem smislu torej dandanes med kulturnimi narodi ni več iskati. Samotvorna izvirnost v proizvajanju bodisi slovstvenih, bodisi umetniških umotvorov je samo še možna pri osamljenih narodih, ki so ločeni od svetovnega prometa in so zategadelj tudi še premalo oblizani od internacionalne kulture. — Zanimivo je, da je ta izravnavaajoči, mednarodni tok konstatoval že pokojni Miklošič tudi v skladnji evropskih jezikov, katera se povsod v isti smeri, homogeniski preobrazuje.

* * *

Iz vsega, kar smo doslej povedali, je razvidno, kako nedoločen, kako raztezen in zategadelj preporen je pojem plagiatovstva. Pravi plagiati so le tisti, ki so hlapčevsko izposojilo cele umetniške ideje in oblike. ¹⁾ Duh je bistvo, ne pa črka! Dokler kritiki ne dokažejo drugega nego le zunanje — snovno ali besedno — kopiranje, lahko trdi umetnik — bodisi pesnik, komponist, slikar ali kipar — da je izviren, da je vzel na posodo baker, a da je vrnil zlato. Ako je izposojeno blago umetniku le sredstvo do pravega namena, le snov, le podlaga njegovemu delu — ako je izposojilo le nebistveno okostje, kateremu umeje vdihniti pesnik ali obrazovalni umetnik svoj duh — tedaj mora umolkniti vsako zlogolko očitane plagiatovstva. »Zgodbe o Indijancih velikim otrokom pripovedovati« — pravi berlinski pisatelj K. Bleibtreu v »Neue Revue«, VII. 27. — »to bodi posej pesnikom ‚minorum gentium‘. — Velikemu pesniku pa bodi smoter, da v vsakem umotvoru utelesi kako idejo. Zategadelj ni samo slučaj, nego je bilo neizogibno, da je bil največji pesnik največji — plagiator — da Shakespeare ni tratil dragega časa s snovmi, nego je često že narejene drame kar samo predelal. Tu vlada pač enak zakon, kakor v Napoleonovem izreku, da velik vojskovodja postane le tisti, kdor vse posamičnosti prepusti drugim ter, sile drugih izkoriščajoč, sebi pridrži le samo vrhovno poveljništvo«. —

¹⁾ Naš avstr. zakon o varstvu avtorstva (Urheberrecht) z dne 26. decembra 1. 1895. ima jasna določila o tem. Važne so nekatere njegove določbe, n. pr. § 22., ki prepoveduje novim delom podajati naslov in obliko starejših, ako bi to moglo občinstvo premotiti, ter pri tem dodeljuje lastniku starejšega dela pravico do odškodnine.

§ 24. določuje med drugim, da zakon prekrši, kdor izda zbirko pisem brez dovoljenja pisčevega ali njegovih dedičev, ali pa kdor izda predelavo tujega dela ali njegovih odlomkov, ne da bi imela izdaja značaj izvirnega dela.

Tudi glede prevodov so določbe. Vsaki avtor si lahko pridrži pravico za izdavanje prevodov za vse ali le za nekatere jezike, a mora to izrečno javiti v svoji izdaji na naslovni strani; ta pravica pa velja le za tri leta. Ako pa izda pisatelj sam z originalom vred prevod svojega dela, velja tudi ta prevod kot original; torej je potem vsaki drugi prevod prepovedan. Tako n. pr. je Ibsen svoja novejša dela izdal ob enem v norveščini in nemščini. Dočim so bila torej prejšnja njegova dela glede na prevode prosta ter so se smela prevajati in izdajati poljubno (izšla so n. pr. v nemških zbirkah Reclamovi in Mayerjevi), je to za novejša dela zabranjeno. —

§ 43. določuje dobo avtorskih pravic na 30 let po smrti avtorjevi. Šele potem je njegovih del izdaja, uprizoritev i. t. d. povsem prosta.

§ 52. določuje, da krši zakon, kdor ne imenuje avtorja ali vira, ter se kaznuje z globo 5—100 gld.

Varstva zakona ne uživajo samo književna dela, temveč tudi glasbena in umetniška (fotografije).

Pod streho.

Spisala Márica.

(Dalje.)

IX.

tari Sušnik ni mogel več vstajati. Zdelo se je, da ne čuti nič več, da ga ne gane nobena reč več; ležal je, jedel in pil, in edino to je še pričalo, da živi, telesno živi — duševno je nehal živeti že davno.

Pogled na očeta je vsakokrat nepopisno ožalostil Rozo in jo pretresel, le v šoli med otroci in v družbi je zabila vsaj za hip svojo in svojcev bedo. —

Po par večerih so nehale Pavlove predstave, a Roza ga ni videla več, nego samo na odru. Nekaj tednov po njegovem odhodu je prejela iz Rima njegov poročni list; in zopet ji je stopil v spomin tovariš izza mladih let, sedaj slaven umetnik. Toda pustni čas, ki je bil nastopil, in pa Zinka sta ji delala toliko preglavice, da je prisiljena pozabila umetnika, njegovo umetnost in njegovo ženo. —

Kadar koli je prihajala domov, se ji je zdelo, da sestra hiti skrivati sedaj rdeče trakove, sedaj črne ali bele čipke, niz belih steklenih biserov, ali zvencečih, rumenih, tenkih ciganskih medaljic.

Nepopisna živahnost je v Trstu v pustnem času večer za večerom. V gledališču so grozni »veglioni«, t. j. plesi v kostumih; po Korsu, Akvedotu in drugih glavnih ulicah vro in kriče s tenkim glasom maske, fine in okusne, pa še več razcapanih ter ostudnih, vsaka polna dovtipov dobrih, pa tudi neslanih ter podlih.

Kavarne in restavracije so prenapolnjene. Pri mizah sedi občinstvo in se zabava, gledaje maske, ki tekajo, zvončkľjajo, skačejo, kriče, dražijo druga drugo, pa tudi goste. Klovní, ciganke, pieroti, mefisti in elegantni domino se mešajo z maskami v fantastičnih opravah. Med njimi se pa pehajo natararji z velikimi tasami likerov, kave, sladoleda in piva . . .

Zinka je vedela za vse to burno življenje in hrepenela se obleči za masko, se zakrinkati ter iti v »veglione«; želela se je izprehajati v lepi, zvezdnati, mili zimski noči po Akvedotu ter pogledavati v kavarne; a vsega tega ni smela, ker ji je branila ona — Roza. Kako jo je sovražila iz srca!

Radi nje se je Roza zahvaljevala za vabila v rodbinah ter zvečer točno prihajala domov.

Kako je vzdihovala Zinka, ko ji je Lojzika ali katera druga njenih tovarišic pripovedovala o plesih, o restavracijah in kavarnah; ona pa ni mogla nikamor, nikamor! Prijateljice so prihajale k Zinki med tem, ko je bila Roza v šoli, ji pripovedovale nekaj glasno, da je slišala tudi mati, nekaj so ji pa le šepetale na uho. Neko sredo je pravila Lojzika, kako se je zabavala prejšnji večer; mati je kuhala, Zinka sedela žalostna na eni strani ognjišča, Lojzika pa na drugi. Poslušaje je vzdihovala Zinka tako globoko, da se je materi prav smilila.

»Ali te ne bi pustila, če jo prosiš, ali če jo še vi prosite, gospa?«

»Niti misliti ni,« sta rekli mati in Zinka ob enem.

»O, to pa tudi ni prav, da te drži pod komando kakor otroka,« je modrovala Lojzika; »zakaj ji ne poveš, da nisi več otrok?«

»Saj je dovolj prepira v hiši,« je rekla mati.

»Obkorej hodi Roza spat?« je vprašala zopet Lojzika.

»Kakor je, ob desetih, po poludasetih, pa tudi že ob devetih.«

»Spi-li trdno?«

»Tako, da odneseš lahko njo in posteljo, pa te ne bode slišala,« je odgovorila mati.

»Dobro, vidiš, tedaj pa se šele prične življenje po mestu; ko ona zaspi, ji ti uidi tiho in pridi k meni . . .«

Tako je res storila Zinka. Dva tedna je uhajala ob torkih, četrtnih in nedeljah, včasih prej, včasih pozneje, kakor je prej ali pozneje zaspala Roza.

Neki večer je bila že skoro sedma ura, in Roze še ni bilo domov. Tačas je Zinka hitro izvlekla iz skrinje kratko, gosto nabrano muslinovo krilo, rdeč modrc, belo srajčico s širokimi, nabranimi rokavi in rdečo čepico z medaljicami.

Potem si je urno razčesala vranje, kratke, a silno goste lase, jih prepletla z rdečim trakom ter spustila na pol razpletene po hrbtu, se umila z močno dišečim milom in se hitro oblekla.

V tej opravi je bila Zinka prav dražestna.

Zakričala je materi besedo v pozdrav, potem pa zdrčala po stopnicah nizdolu na plan, hitela po svoji tesni ulici in naglo zavila proti glavni. Dihala je svobodno in lahko, da bi bila najrajše zletela in pravila vsem ljudem o zlati svobodi in o svoji sreči. Kaj jo je to skrbelo, da ni imela nego eno desetico v žepu; saj vstopnino k plesu ji plača ali Nando ali Tone ali kdo drugi, saj ima mnogo prijateljev. Spomnila se je Lojzike, baš ko je hotela zaviti na Akvedoto, se

obrnila naglo nazaj in hitela k prijateljici; le-ta se je še pripravljala. Vzkliknili sta obe.

»Kako, da si mogla priti nocoj tako zgodaj?«

»Ni je še doma, ušla sem . . . Moram pa, še predno vstopim, najti koga, da mi plača vstopnino; jaz nimam nič.«

»Kaj bi te to skrbelo, saj jaz tudi nimam nič,« je odgovorila Lojzika ter si žgala lase.

Ko si je še Lojzika zakrila obraz z majhno krinko iz rdečega atlasa, sta stekli obe po stopnicah, hiteli čez ulice do Akvedota, potem pa tod v gledališče.

»Glej jo no, kaj te je pustila stara z doma?« jo je vprašal Nando, ko ga je Zinka udarila pred gledališčem s pahalico po rami in se mu glasno zasmijala v obraz.

»Ubežala sem ji, ubežala . . . pa pelji me notri, jaz nimam denarja!« —

V velikanskem gledališču je že igrala godba. Strašen šum in krik se je slišal že po stopnicah in v sprednjih prostorih, notri je pa bilo ljudstva natlačeno polno. Plesati niso mogli. Po sredi so se sicer nekateri poskušali vrteti, pehaje se in suvaje na vse strani; toda prihajajoča množica je bila silnejša, in skoro je ležalo nekaj plesalcev in plesalk na tleh, kričeč in kolnoč.

Nando je prijel Zinko pod pazduho in jo peljal po mnogih stopnicah na dolgi hodnik pred lože, kjer so stali ali se izprehajali že taki zaljubljeni parčki. Nastajala je pa tudi tu čim dalje tem večja gneča, da se zaljubljeni niso čutili kar nič dobro.

Bilo je vmes tudi mnogo gospodov, ki so prišli iskat zabave k delavskim dekletom, s katerimi so si dovoljevali vsakovrstne šale in prostosti.

Lepi, vitki Zinkin stas, okrogle roke, ki so se videle skozi krepaste rokavce, lepo oblikovane noge pod kratkim krilcem, velike črne in žive oči, ki so gledale iz rdeče atlasove krinke — vse to je mikalo marsikoga; neki gospodič v cilindru je bil njej in Nandetu vedno za petami ter se delal, kakor da koga išče.

S parterja in z odra se je vzdigal čedalje gostejši prah, se vrtel in vrvel ter delal, da so temnele luči, in da je bilo v gledališču bolj in bolj temno. Godba pa je svirala in svirala, dasi ni mogel plesati nihče.

Nepopisen vrvež, krik, kletve ter tu in tam udarci so odmevali iz parterja, med tem ko je po ložah žuborelo malo boljših in lepših mask na strani svojih gosposkih in negosposkih kavalirjev.

Proti Zinki in Nandetu se je udril val ljudi ter ju razločil. Nando je pehal in suval ter klel, potem pa našel nekaj tovarišev in znanih mask ter se pomešal med-nje.

Med tem je pa bil že oni s cilindrom prijel Zinko in jo odpeljal v ložo, ki je bila še zaprta in ni bilo še nikogar v njej. Tesno jo je držal za roko nad komolcem ter ji govoril sladko, lepo in nežno, kar je bilo njej popolnoma novo; saj tako ni znal Nando. Poslušala ga je molče; on pa je nadaljeval vedno nežneje, vedno bliže k obrazu, ji odkril razvneti obraz, jo stiskal k sebi ter jo poljuboval. Ona pa se ni branila. Bila je kakor v sladki omotici, a nežne besede so ji bile kakor nezaslišana, divna glasba . . .

Od spodaj je pa prihajal še vedno krik in vik, kletev in prah, in luči so temnele bolj in bolj, in vročina je postajala neznosna . . .

»Na, prokleti škric!« je zazvenelo mahoma pri vhodu v ložo, in cilindar je zletel čez rob lože doli na vrvečo množico, ki ga je sprejela z groznim smehom in krikom. Nando je pa tlačil in pestil svojega tekmeča, da je ta kar ječal; le ko je Nando videl, da hoče Zinka zbežati, ga je pustil, a le-ta pa je naglo izginil. Zinko pa je zgrabil Nando za roko ter vlekel siloma za sabo po koridorih, pehaje in suvaje ljudi na desno in levo.

»Na, da ti malo izmijem umazane poljube judovskega škrica!« je rekel, stopivši na plano, ter jo močno udaril dvakrat po obrazu, da je zakričala na pomoč in hotela uteči; toda on jo je naglo prestregel za bogato nabrana krila in jo zadržal, mašeč ji usta z roko . . .

Tisti večer je prišla Roza od lekcij malo pozneje nego navadno domov — bilo je že skoro osem — in ker ni dobila Zinke doma, se je zaprla v svojo sobo, ne da bi bila zinila mačehi le eno besedo, niti se ni oglasila, ko jo je klicala k večerji; jezno je stiskala v svoji sobi pesti, da so se ji nohti zarivali v mehko dlan. »Blato, povsod okrog mene je blato; dvignili so me iz njega za nekaj časa, da sedaj, ko so me zopet vrgli vanje, čutim tem globlje vso grdobo. Kaj sem vse zvedela danes: Med tem ko spim, uhaja malopridno dekle s pomočjo malopridne matere z doma na plese in v kavarne!« . . . In danes so ji pa bili povedali še več: da je bila njena mačeha — Zinkina mati — prav taka, dokler je bila mlada, da, še več: bila je zaprta celo leto radi tatvine; ukradla je bila gospej, pri kateri je služila, dragocenih stvari, da si je kupila za-nje, kar je bilo treba za veselo življenje!

Zamudila se je bila Roza pri prijateljici, pri kateri je, žalostna do smrti, iskala tolažbe. Zaspala je kmalu, a razne in mučne sanje

so jo vznemirjale vso noč, da se je v snu obračala zdaj na desno, zdaj na levo, zdaj zopet ležala vznak, kar ji je še bolj grelo mozeg, in sanje so postajale še bolj mučne.

Sanjaje, da mora bresti po umazani, gosti, blatni vodi, ki je postajala z vsakim njenim korakom višja, se je vzbudila Roza in tedaj tudi slišala, da je Zinka odprla vrata. Zvonilo je že dan. Ko je šla Roza v šolo, je Zinka še spala, a prišedši opoludne domov, je videla, da ima njena polusestra lice zateklo in vijoličast udarec pod očesom, mačeha pa objokane oči.

(Dalje prihodnjič.)

Umetniško potovanje po Italiji.

Odlomki iz prijateljevih pisem. Priobčuje V. H—z.

V Rimu, dne 3 maja 1894.

Tukaj sem! V torek, dne 1. maja zvečer sem zagledal »večno mesto« in kupolo Sv. Petra . . .

Od Florencije do Rima me je spremljal dež; tolažil sem se z izvrstnim Chiantijem, zamenjavajoč na postajah prazne steklenice s polnimi —

Včeraj je bilo lepo, vedro jutro; jaz pa sem pohitel na plano in naravnost proti Vatikanu, pozdravit Sv. Petra ter ogledovat njegov toli veličastni hram. Potem sem tekal dalje po mestu, kakor tudi danes, da sem se v naglici ozrl okrog sebe ter zavedel, kje da sem. Ob enem sem si poiskal stanovanje v zasebni hiši, na Corsu št. 22., II. p. — Ko se nekoliko orientujem, Ti bom pisal obširneje!

. dne 10 maja 1894.

Dragi prijatelj! Devet dni že tekam po Rimu in še Ti ne morem poročati nič gotovega . . .

Do sedaj sem se zlasti zanimal za — stare rimljanske zgradbe, ki so večinoma že razvaline. Te napravljajo na gledalca s početka neki poseben, neznanski vtisk in mu vzbujajo čudovite spomine na davno minole čase . . .

Ogledal sem si površno: Terme di Caracalla, Amfiteater, Colosseum, Baziliko Julija in Constantini in še mnogo drugih velikanskih stavb, med njimi več paganskih templjev, izmed katerih jih je nekaj predelanih in posvečenih v katoliške cerkve . . .

Že več let sem iskal in ogledoval po koroških cerkvah »stare rimljanske kamene« — no tukaj se jih bodem mogel nagledati do sitega! In reči moram, da so to jako zanimive študije, kako so stari Rimljani snovali in proizvajali svoje zgradbe, proračunajoč njih trajnost za »večnost«! Toda poleg vse mogočnosti so okrašena dotična plosnja z jako nežnimi podobami in ornamentami.

Oglejva si n. pr. kako starorimsko ogredje. Dragi moj! Tu so ti drugače delali, kakor dandanes mi, ki takšne zidce sestavljamo od opeke, katero omečemo z ometom, začrtavši vanj z leseno šablono nekoliko žlebcov in svitkov, da se često odlušči ves okrasek, še predno je suh! In pa kakšna arhitektura se proizvaja zdaj! Za tesarski las sem ali tja — kaj za to: saj pride visoko gori, kjer se itak ne vidi!

Rimljani, kakor je znano, s prva niso imeli svojega stavbinskega sloga, temveč so si ga izposodili od Grkov, in sicer so se polastili hkratu njih dorskega, jonskega in korinškega sloga, prenašajoč vsakega izmed njih po svoje. Dočim so grške zgradbe imele ravne, ploščnate stropne, so rimske stavbe obokane. Zlasti pa je vidna razlika med grškimi in rimskimi ornamentami. Grki so ustvarjali svoje okraske po prirodnih vzorcih, Rimljani pa so začeli izdelovati bolj umetne dekoracije — to se vidi najbolj pri stebrih kapiteljih in drugih enakih okraskih.

Ne moreš, da ne bi strmel, ako si misliš v duhu velikanske skale, od katerih so izklesovali rimski stavbniki svoje stebre in na njih ležeče ogredje. Le-to je, kakor veš, sestavljeno od treh komadov, ki so drug nad drugim. Neposredno na stebrovnem kapitelju sloni namreč vodoravno kameno bruno (arhitrav), nad njim se dviga poprečna stena ali pas (friz) in na vrhu je podstrešni zidec. Toda, kako je vse to fino izdelano in dekorativno izumljeno, da se navzlic toliki visočini razloči vsaka posamična poteza!

Takisto se moraš čuditi rimskim stebriščem, katerih še tukaj mnogo stoji, dasi je večina njih že podrta in razbita tako, da so po nekaterih razvalinah le še kratki odlomki nekdanjih stebrov. In vendar je tu v Rimu baš stebrov še mnogo, ki so povsem celi in nepoškodovani! Večina teh stebrov je od granita, in baš ti so najbolj razpadli, kar dokazuje, da je apnenec trpežnejši, negoli granit, dasi je le-ta silno trd. — Kakšne silovite skale so to bile, od katerih so Rimljani izsekovali svoje stebre, vsaki steber iz celega kosa, o tem Te pouči naslednja primera: Tu leži porušen graniten steber jonskega sloga, katerega premer ima 175 *cm*. Ker je pri stebrih razmerje med debelino in dolžino 1 : 8, a dolžina se meri brez podstavka in

kapitelja, torej zgolj deblo, tedaj je bil isti steber okolo 15 m dolg. — Nedoumno je nam epigoncem, kako so tako strašansko skalo, rekel bi, celo goro pripeljali Bog ve iz kakšne daljave ter jo postavili pokoncu brez vseh naših tehniških priprav, parnih in električnih strojev in dvigal! . . . Manjših stebrov in kapiteljev pa leži po tukajšnjih razvalinah, kakor ob žetvi snopja po njivah!

Rimljani so zgradili mnogo stavb tudi od opeke, toda ta je tanjša, zato pa tem trše žgana, nego naša bledeča opeka; kajti take rimske zidine, iz opeke zgrajene, so prebile že toliko stoletij brez kakršne koli strehe, a še sedaj ne razpadajo, naše zgradbe iz opeke, ako jih dež moči le nekoliko dni, se že razsipljejo kakor preperel lapor.

Tlak v rimskih stavbah je bil kameniten ali mozaičen, toda ne od pobarvanega stekla, od kakršnega sestavljajo dandanašnji mozaične slike, temveč od pristnih dragocenih kamenčkov! V obče: kamor koli pogledam, povsod se prepričam, da so Rimljani skrbeli in delali za — večnost!

In da je mnogo teh zgodovinskih stavb ohranjenih in popravljenih, na tem se imamo največ zahvaliti pač naši katoliški cerkvi, ki je poleg ohranitve starih paganskih spomenikov toliko storila za preobrnitev in razvoj lepih umetnosti, zlasti za stavbarstvo, kiparstvo in slikarstvo. Zlati vek krščanske umetnosti, mnogo opevani »Cinquecento«, je dosegel svoj vrhunec tu v Rimu pod zaščitjem veledušnih umetniških mecenov papežev: Julija II. in Leona X. Ni čudo torej, da me z vseh cerkva in palač, sploh z vseh najlepših rimskih zgradb pozdravlja papežev grb: tiara in sv. Petra ključič z latinskim napisom: Pontificatus Maximus! —

V teh devetih dnevih sem posetil v naglici ter tako rekoč na prvi pogled premotril raznovrstne umetninske zbirke — in teh je toliko tukaj, da se Rim po pravici imenuje središče lepih umetnosti vesoljnega sveta!

Da, prijatelj! Kar sem videl v tem kratkem času, n. pr. tu v Vatikanu, po različnih cerkvah in umetniških muzejih in galerijah . . . kar sem si ogledal le tako mimogrede, kdo sta bila n. pr. Michelangelo in Rafael — da ne govorim o drugih nesmrtnih njiju vrstnikih — o tem Ti sporočim pozneje, če ne pismeno, pa ustno, v zavetni kleti oo. Benediktincev v Celovcu. —

Predno se danes poslovim od Tebe, naj Ti še dostavim dve, tri besede o vnanjem licu »večnega mesta« in potem za zdaj nekoliko potez o njega posetnikih.

Rim je po vsem svojem obsežju jako slikovito mesto; že njega lega na sedmerih gričih je velezanimiva in polna čarovitih razgledov, perspektiv in prizorov. Mesto ima množino lepih javnih parkov in šetališč ter zasebnih vrtov. Zlasti pa je povsod brez števila umetniških spomenikov — skratka: kamor koli se obrnem in ozrem, ob vsakem koraku in pogledu se spominjam, da sem v Rimu, po katerem sem hrepenel toliko let!

Tukaj mrgoli tujcev z vsega sveta, kakor mravelj po mravljišču! Umetniki vseh narodov proučujejo arhitektonske, kiparske ter slikarske umotvore, katere bogati pohajkovalci brezčutno, mehaniški obzirljavo, dočim prihajajo od vseh krajev sveta iz preprostega naroda romarji v dolgih procesijah. Baš te pobožne posetnike večnega Rima je kaj zanimivo opazovati: kako se namreč zbirajo v slikovite skupine v vsakovrstnih, raznobojnih nošah; kako se vedejo in čudijo nepoznanim prikaznim in prizorom svetovnega središča vesoljne cerkve krščanske; kako zamaknjeno pojejo, molijo in se jočejo od radosti, dospevši v kraj, ki je bil namen in konec njih dolgoletnega hrepenenja: na posvečeni grob sv. apostolov Petra in Pavla! . . .

Prijatelj! Pomilujem Te, da nisi mogel priti z menoj semkaj! Privoščil bi Ti iz vsega srca, da bi preživel vsaj en dan tukaj v večnem mestu v obližju prečudovite bazilike Sv. Petra!

Da vidiš, čutiš in uživaš z menoj vsaj v duhu, kar vidim, čutim in uživam zdaj jaz v istini, zato Ti pošiljam te vrste in sicer v — »zlato Prago«, kamor odrineš, kakor si mi pisal, baš danes.

A. Progar.

Povejte . . .

Povejte, ve planine,
Že raste-li drevo,
Da zibel iz drevesa
Tesar nam stesal bo?

Povejte, kdaj spasilelj
Slovanom se rodi —
In kje nam mati v zibel
To dete položi?

Povejte, kje doraste
Naš narodni junak,
Ki dvigne nam zastavo
Svobode, sloge v zrak?

Povejte, ve planine,
Kdaj bo vzbujenja dan,
Povejte nam, kdaj vstane
Iz robstva prost Slovan?

I. N. Resman.

Mara Rendića.

Črtica iz Bosne Napisal R. Perušek.

(Dalje.)

II.

Ko je bil drugi dan Alfred dovršil svoj posel, ni krenil kakor navadno naravnost v kavarno. Zastonj ga je pričakoval njegov deležnik pri karambolu, s katerim je sicer vsaki dan nekaj časa podil krogle po grbavem hrbtu kavarniškega biljara. Napotil se je po stranskih ulicah, da ne bi srečal kakega znanca, ki bi ga mogel ustaviti ter mu preprečiti nakane s tem, da bi se mu pridružil ali pa radovedno vprašal, zakaj da je izpremenil svoj vsakdanji program. Srečno jo je izvozil iz vseh nevarnosti in došel v ulico, kjer je bil sinoči zagledal Maro. V tem času se mu ni bilo treba bati, da bi ga kdo motil v tej ulici.

Kakor jastreb okolo svojega plena, tako je krožil Alfred okoli hiše, kjer je bil sinoči ogovoril s svojimi tovariši dekle. Toda trudil se je zastonj.

Solnce je bilo že zdavno zašlo, in pri drugih vratih so se bile že pokazale ženske glave, ki so bile prišle uživat hlad. Alfred pa je še vedno blodil po ulici in njenem obližju, a Mare le ni bilo.

Naposled se je naveličal čakanja, dal svoji nepogodnosti duška z nekaterimi robotimi kletvicami, potem pa odšel čemeren v Orient, kjer se je, utrujen od dolge hoje po grbavem tlaku, spustil za mizo na svoje navadno mesto. Prijateljem, ki so ga izpraševali, kje je bil, je dejal, da se je zamudil v pisarnici, potem pa da je šel na šetnjo proti Kovačičem in se šele pozno povrnil.

Slabi uspeh prvega dne pa ga ni oplašil. Sklenil je, da ne odneha.

Prihodnje dni je prihajal zopet v kavarno in igral svoje partije na biljaru. Izkušal se je potem na kakršen koli način odtegniti društvu. Kadar se mu to ni posrečilo, je vedel vselej tako ukreniti, da se je družba napotila v drugih smerih; le na Alifakovac je ni več vabil. Zato pa je druge krati, kadar si je izmislil primeren izgovor in je popreje zapustil svoje navadne druge, vedno ubral po raznih ovinkih pot v ono ulico, kamor ga je vlekel novi magnet.

Nekatere krati je zatekel dekle med vrati. Pristopil je in jo prijazno pozdravil. Na ne manj prijazen odzdrav je počel govoriti o različnih stvareh. Ker je srbščino čudno lomil, se mu je Mara srčno

smijala, on pa je mislil, da njegova družba, njegovi dovtipi izvablajo dekletu smeh na ustnice.

To ga je bodrilo, da je bil vedno drznejši. Ulovil je nekoč Maro za roko ter jo hotel okoli pasu prijeti. Ali dekle se mu je iztrgalo in zbežalo v hišo; on pa je sam stal in čakal nekaj časa, nadejajoč se, da se zopet povrne; ko pa je le zastonj čakal, je nevoljno mrmral med zobmi in odšel.

Včasih si je že mislil, da je bedast, da se poganja za tako dekle, kakršnih je dovolj vse vprek. A le zopet ga je izpodbodlo samoljubje. Sklenil je torej, da o prvi priliki stvar drugače zasuče.

Ko je prišel prihodnjič o navadnem času v znano ulico, je našel Maro med vrati. Bila je objokana ter je žalostno zrla pred-se. Sočutno jo je vprašal, kaj se je zgodilo, a dekle mu je odgovorilo: »Nič.« S tem odgovorom seveda ni bil zadovoljen, silil je vanjo, naj mu pove, kaj ji srce teži. Dekle, ki je imelo pač tehten vzrok, da je plakalo, se ni moglo vzdržati, da ne bi svoji srčni stiski dalo duška ter si olajšalo bolečine s tem, da jo je razodelo človeku, ki je bil na videz tako blagega srca ter se tako živo zanimal za-njo in njene odnošaje. Prične mu torej pripovedovati, da je njen stric, stari čičmar Vuković, danes zopet pijan, da je razgrajal v hiši, njo psoval ter se celo grozil, da jo pretepe. Kadar koli je bil namreč pijan, se je vedel kakor zdvijan, in strelovod, po katerem so se odvajali izbruhi njegove divje jeze, je bila seveda Mara, kateri je ob takih prilikah očital, da jo mora rediti, in da si je z njo nakopal na vrat breme, katerega pa se v kratkem otrese.

Ob takih prilikah je čutila Mara neznosnost svojega položaja naj-britkejše. Tedaj je hrepenela po svobodi; rada bi bila prenašala vse težave, samo da bi se iznebila spon, katere so jo vezale na njenega »strica«. Ali kam naj bi se bila zatekla sirota? Nikogar ni imela na svetu, ki bi se bil za-njo potegnil, za-njo skrbel s svetom ali dejanjem.

Alfred je kazal toliko sočutja in jo je tako prijazno tolažil, da je vzbudil v Mari čut hvaležnosti in poverjenja. Ko se je od nje poslovil, jo je prijel za roko, in ona mu je ni odtegnila. Vesel je odkorakal, ker je bil osvedočen, da je sedaj prokrčena pot do njegovega namena.

Ker mu je bilo naposled vendarle neugodno, da je moral čakati in se z Maro razgovarjati na cesti, kjer so ga videvali mimo idoči in bi ga bili lahko zasačili tudi njegovi drugi, je premišljal, kako bi prišel v hišo. Ni ga bilo sicer sram, da zalezuje neizkušeno dekle, za to je imel premalo tenkega čuta; ali bal se je, da se ne bi njegovi drugi

in znanci šalili z njim, da igra ulogo viteza Toggenburga. Izmisлил si je torej nov načrt.

Nekega dne stopi kar naravnost v hišo in išče v temni veži, ki je bila ob enem tudi kuhinja, kaka vrata, ki bi držala v kako sobo, Ker le ni mogel najti vhoda, porožlja s sabljo, in kmalu potem pomoli stavec s fesom pokrito glavo skozi na pol odprte duri, skozi katere je prihajala svetloba v vežo. Brez obotavljanja pristopi Alfred na prag, in ker je videl stari Vuković, ki je bil odprl vrata, da se mu bliža častnik čisto pred nos, se je umaknil pred njim v sobo, Alfred pa za njim.

»O majstore,« ga ogovori, »jaz sem čul, da si izvrsten opančar. Jaz pa želim par dobrih opankov.«

»E, gospodine, nikar se ne šali. Čemu bodo tebi opanki. Znam jaz, da to ni obutev za gospodo!«

»Ne maraj za to! mi ne nosimo navadno opankov, vendarle poskusim, kako se hodi v takem obutalu!«

»O dobro, lepo! Baš lahko skačeš v njih po pečinah kakor koza, pa se ti ne izpoddrsne!«

»Pokaži mi torej nekaj parov opankov, da si jih izberem in nabavim, kateri mi bodo pogodu.«

Ali tu je bil naš mojster v veliki nepriliki. Že davno so bili minoli časi, ko je v družbi s svojimi pomočniki izdeloval opanke brez naročil ter jih prodajal v čaršiji v lastnem dučanu. Bilo ga je nekoliko sram; pogledal je v tla in se počehal za ušesom ter počasi izustil te-le besede: »E, gospodine moj, slabi so časi; trgovina je opešala, pa jaz zategadelj ne gradim opankov brez naročila. A zato se ti ni treba bati; postrežem ti z izvrstno izgotovljeno robo, ako se ti ne mudi, in ako hočeš počakati, da ti napravim nove.«

Nikomur ni moglo biti bolj všeč, da je bil mojster v zadregi, in da mu ni mogel takoj postreči, nego Alfredu. To mu je ponujalo priliko, da se še kedaj vrne v hišo s prilično pretvezo. Izjavil se je torej zadovoljno o predlogu mojstrovem, ga uverjavaj, da se mu nič ne mudi za opanke, in da naj le zvrši druga prečja dela. Končno mu je še povedal, da ga zanima delo opančarjevo, in prosil ga je, naj mu dovoli, da sede na minder, in da gleda, kako mu gre delo od rok. Mare namreč do sedaj ni bilo videti; hotel pa jo je vsekakor počakati. Sedel je torej na minder in začel razgovor o različnih stvareh.

Ko sta se tako nekaj časa razgovarjala, se odpro vrata, in na pragu se prikaže Mara.

Ko zagleda častnika, obstane zapanjena in ne ve, bi li naprej, ali nazaj.

»Le nič se ne boj, Mara!« je vzkliknil Alfred, ko je zagledal dekle, ki je zardelo, kakor mak. Prišel sem k tvojemu stricu v vas, da mi pokaže svojo spretnost, in da mi napravi par opankov!«

Nikoli Vukoviću se je sicer čudno zdelo, odkod pozna častnik njegovo rejenko. Ali ko je zvedel, da je večkrat z njo govoril, ko je stala na pragu, se ni več brigal za njiju znanstvo.

Alfred je ostal še nekoliko časa pri njih, a njegova pozornost ni bila več obrnjena na mojstrovo delo; dekletu se je sladko nasmihaval, zaljubljeno oči zvijal in za hrbtom mojstrovim lovil njeno roko.

Ko se je končno poslavljaj, sta se zmenila moža še enkrat radi opankov, a pri tem razgovoru se je videlo, da bi Nikola rad nekaj povedal, a si ni prav upal. Alfred je bil to opazil in ga vprašal, ali česa želi. Tedaj pa je Nikola iztepal te le besede, vrteč svoje šilo v rokah: »Vedi, gospodine, nestalo mi je v hiši denarja, in ne vem, kako bi nabavil usnja.« Vedel je namreč dobro, da mu usnjarji ne dajo nobenega jermenčka na upanje.

Tudi to priznanje Nikolovo je bilo Alfredu prav pogodu. Takoj si je namreč domislil, da to pomanjkanje denarja privede Vukovića nanj. Zatorej je drage volje izročil denar, kolikor ga je zahteval opančar, in ostavil potem hišo. Popreje seveda je bil še našel priliko ter stisnil Mari roko.

Odslej je prihajal Alfred pod raznimi pretvezami v hišo Vukovićevo. Ali čeprav stari Vuković ni Bog ve kako pazil na svojo rejenko, je bila Alfredu vendarle mučna prisotnost starčeva. Premišljeval je torej način, kako bi ga za izvestne čase iz hiše spravil.

V to svrhu mu je jako prav prišlo najznamenitejše svojstvo Nikolovo, ljubezen do opojnih pijač.

III.

V neki ulici na severnem delu čaršije je bila neka beznica, ki je imela napis »pri Epiru«. Težko si je misliti bolj primitivne gostilnice, nego je bila ta, ako jo hočemo primerjati z gostilnicami v naših krajih. Prav za prav ni bilo nič družega, nego pritlična, nizka pivnica v temni ulici, kjer je bilo treba zgodaj zapaliti lojene sveče, da so videli gostje kam sestiti. Ob eni daljši steni so bili nameščeni sodovi; ob steni, skozi katero so bila predrta vrata in omreženo okno, je bila lesena miza in nekaj primitivnih klopi. To pohištvo je zavzemalo toliko prostora, da na eni ožji strani ni bilo nič prostora, na drugi pa, na levo od

vrat, je bila nameščena miza in majhno ognjišče. Miza, okoli katere so sedali gostje, ni bila pokrita, nego kadar je došel nov gost, je vljudni oštir Demeter Dijović, Grk iz Epira — zategadelj se je gostilnica imenovala pri Epiru — z umazano krpo potegnili parkrat čez mizo in jo očistil od ostankov prejšnjih gostov. Ta Grk, ki je bil svoj patronimikon »Diópułos« posrbil v »Dijović«, je pekel izvrstno janjetino, katero so gostje slastno zauživali z belim lukom in belim simitom (neko vrsto kruha). Krožniki, vilice in noži so bili jako enostavni, sol se je nudila na kosu papirja, ubrusi pa so služili dolgi vrsti gostov, tako da je dotičnik več maščobe z nje nabral, nego s svojih prstov in brkov odrgnil. Vendar so se gostje trgali za to pečenko; ali posebno privlačno silo so imela izvrstna epirska vina, katera je točil Dijović prilično ceneno. Zato se njegove gostilnice niso ogibali niti činovniki in celo nekateri častniki ne. Lokavi Grk pa je pri tem, da ni imel prav nič režijskih stroškov, a dobro robo, služil lepe novce, posebno ker se je znal gostom prikupiti s svojo vljudnostjo.

Popoldne je bila gostilnica »pri Epiru« navadno prazna. Gostje so se zbirali stoprav proti večeru, ko so jeli prihajati uradniki iz pisarnic, trgovci in rokodelci iz svojih delavnic; jedro gostov so bili seveda avstrijski doseljeniki; domačini pa so redko zahajali v to gostilnico, ker jim je bila pijača predraga, in pa zato, ker sploh nimajo navade pohajati gostilnic.

Alfred je torej povabil mojstra Nikolo, naj pride ob izvestni uri popoldne v ono gostilnico, da izpije čašo sladkega Epirca. Lahko si mislimo, s kakim veseljem je sprejel Nikola to ponudbo. On sicer ni bil vaje piti vina; saj predno so prišli Avstrijci v deželo, so bile redke gostilnice, v katerih se je sploh vino točilo; domačinom je bolj prijala rakija, t. j. redka slivovica, katere je mogel človek precej prenesti. Vendar se je veselil ponudbe, češ, da se enkrat nasreblje tudi vina.

Zmenila sta se, da se sestaneta ob ičindiji¹⁾ pri Grku. — Ker nista bila prišla skupno v gostilnico, se Alfredu kot častniku ni bilo treba nič sramovati, ko je sedel v isti sobi, ali bolje rečeno, v nizki kleti, z navadnim bosenskim rokodelcem. Saj je bila celo neka manija v oni dobi, prijazno se razgovarjati z vsakim domačinom, in deželni glavar, vojvoda Würtemberški — ali kakor so ga Turki zvali »Vitrémbeg«, se je sam z umazanimi paglavci razgovarjal.

¹⁾ Tako se imenuje doba sredi med poldnevom in solnčnim zahodom.

Točno ob rečeni uri jo jo primahal Nikola pred gostilnico »pri Epiru«. A ker ni imel nobene pare v žepu, si ni upal vstopiti v klet, nego je, hodeč mimo hiše, škilil skozi vrata in motno steklo okna, ne bi li ugledal svojega dobrotnika. Ugledal sicer ni nič, pač pa je začul znani glas Alfredov, ki je bil že v gostilnici, in ki ga je po imenu pozval, naj vstopi. Hitro se je Nikola osokolil in vstopil, a ni si prav upal sesti poleg častnika, dokler mu ni ta velel, naj le sede poleg njega.

Nato je ukazal Alfred oštirju, naj tudi novodošlecju natoči mero vina, in naj mu postreže s polovico simita.

Ta južina je Nikoli izredno ugajala. Z nekako pobožno ozbilnostjo je srkal kapljico, kateri ni bil vajen, ter je jedel beli kruh, ki mu je šel v slast, kakor najboljši kolač; saj sam je navadno zaužival kruh najslabše vrste.

Alfred je bil radodaren. Plačal je toliko sladkega vina, da se ga je Nikola do dobra nalezal. Postal je zgovoren in je koval v zvezde svojega dobrotnika. Ker se je bližala ura, ko so jeli zahajati gostje, je poravnal Alfred račun, in čudna prijatelja sta zapustila Epir. Na cesti se je Alfred od svojega druga hitro poslovil in krenil v sredino mesta, Nikola pa je prestavljal s trudom svoje slabe noge ter se lovil po slabi kaldermi, dokler ni v mraku prikimal domov.

Mara se ga je ustrašila. Videč ga natrkanega, se je bala, da začne po svoji navadi razgrajati — ali glej čuda golemoga! Prav nič ni bil divjal, še le sladko se je smehljaj; vinski duhovi torej pri njem niso imeli onega učinka, kakršnega provzročča rakija.

Pripovedoval je Mari, kak dobrodušen in dobrotljiv gospod je ta avstrijski častnik. Kmalu je jel kimati; legel je na minder in zaspal.

Mara je povečerjala in stopila na prag; ni prošlo mnogo časa, že je bil Alfred pri njej. Ker je bil tudi on nekoliko globlje pogledal v čašo, je bil posebno zgovoren.

Ko je čul, da njen rednik spava, je postal celo drzen in je silil v hišo. Tedaj pa mu je dekle pred nosom zaprlo vrata, in tako je odšel nevoljen. Prepričan pa je bil, da njegovo prizadevanje ne bode brezuspešno; osvedočil se je bil, da dekletu vedno bolj ugaja.

Čeprav je bila namreč Mara lepa, se vendar nobeden mladenič ni posebno zanimal za njo; saj je vsakdo vedel, da nima nič dote. Poleg tega tudi ni imela prilike, sestajati se z mladeniči svoje vrste na »posijelih«.)

Tako je bila prišla v ono dobo, ko se je jelo razvijati v njej ono neznano hrepenenje, ki se pretvori v ljubezen. — Ker je bil Alfred

1) Večerni poseti na prelu.

postaven mož, in ker se je znal dekletu prilizovati, je postal polagoma on predmet tistega neznanega hrepenenja, četudi si dekle še ni bilo prav v svesti, kaj da se v njenem srcu vzbuja.

Od tega časa je uredil Alfred taktiko svojega postopanja. Vzdržal se je vsakega silnega naskoka na srce devojčino; izkušal si je s krotko ljubeznivostjo osvojiti Maro. Dobro je izprevidel, da bi bil z nepotrepljivim naskokom pobudil jak odpor, da pa se dekle vztrajnim dokazom nagnjenosti in ljubavi ne bode dolgo ustavljalo, in da bode njegova ljubeznivost po naravnih zakonih vršila privlačno silo. —

Le predobro je računal lokavi nesramnik. Od dne do dne je prihajala Mara prijaznejša. Čitalo se ji je na obrazu, da je vesela prihoda Alfredovega. Bila je postrežljiva in pazila na vsako kretnjo njegovo ter se trudila, da ugotovi vsaki njegovi želji.

Verno je poslušala, kadar je on pripovedoval, in kadar so se oči njiju ujele, ji je oblila rdečica lice ter je povescila oči — najboljše znamenje, da ji Alfred ni bil več indiferenten.

Nekega dne je bil Alfred zopet povabil mojstra Nikolo, naj pride v »Epir« ob določeni uri. Ni treba omenjati, da je bil čišmar točen. Tudi ako bi bil imel kaj važnega dela, katero bi bil moral točno izvršiti, se ne bi bil obotavljal.

Izbral si je Alfred zopet tak čas, ko so bili domačini v svojih sobah, umakniviši se neznosni popoldanski vročini, priseljenci pa v pisarnicah in prodajalnicah.

Ali Alfredu danes ni bilo do sladke kapljice Grkove. Hotel je samo Nikolo spraviti z doma, hoteč govoriti z Maro brez neprijetnih svedokov. Vstal je torej v društvu mojstrovem slabe pol ure, in še ta čas je vedno nemirno mencial.

Rekel je tedaj svojemu drugu, kakor bi se bil nečesa važnega spomnil: »O, čuješ-li, majstore, jaz imam važen posel obaviti v kassarni — skoraj bi bil pozabil. Ostani ti tukaj, pa počakaj, dokler se ne vrnem. Ako pa se pred akšamom ne bi vrnil, e ondaj me ne bode sploh več nazaj za danes.«

Mojstru Nikoli ni bilo toliko za družbo, kot za pijačo, torej ni bil nič preveč razžaljen, da ga zapušča njegov gostilnik, posebno ker je bil Alfred Grku naročil, naj čišmarju toči, dokler se mu bode ljubilo piti.

Alfred je krenil po raznih stranskih ulicah pred hišo Nikolovo. Odprl je vežna vrata, ki niso bila zamandaljena¹⁾, ter vstopil. V veži je čul žensko petje, ki pa ni prihajalo iz sobe, v kateri se je navadno

¹⁾ s klinom zaprta.

sestajal z Maro in njenim rednikom, nego z malega vrta, ki je bil za hišo, in kjer je Mara imela posla ob gredah.

Stopil je torej do vrat, ki so vodila na vrt, in ker ga dekile ni opazilo, vtopljeno v delo in petje, je zarožljaj s sabljo. Ta šum je imel tak posledek, kakor električni udarec. Mara je utihnila, skočila na noge, in ko je ugledala Alfreda, je obstala, kakor da jo je zadel mrtvoud. Alfred se ji je prijazno nasmehnil ter je dejal:

»O, Mara, kaj sem tako grozen, da si se mene tako uplašila?«

»Ne, gospod, ali oprost, nisem se te nadejala.«

»Ti torej nič ne misliš na-me, da sem ti tako nepričakovan gost v hiši.«

»Ni res, jaz pač često mislim na-te; ali danes, ko mi ujca ni doma, nisem mislila, da prideš.«

»Nečeš-li, da se ukloniva v hladno senco v sobi? Tukaj na vrtu je strašna pripekline,« reče Alfred in se napoti proti sobi. Mara si mu ni upala ugovarjati; šla je torej za njim v sobo. Srce ji je močno udarjalo; sama je bila z možem, kateremu je bila sicer vdana, ki pa je bil vendarle tujec.

Zato ni vedela, kako bi se vedla. Ni si mu upala pogledati v oči, in vsaki čas jo je oblivala temna rdečica. Popravljala si je zdaj obleko, zdaj je premetavala debeli kiti, ki sta ji viseli po ramenih, z ramen na prsi in zopet s prsi na ramena.

Alfred je bil sedel na minder. Ko je videl zadrego Marino, jo je prijel za roko ter jo rahlo k sebi potegnil.

»Mara,« ji je prišepnil, »ali me imaš kaj rada?« Dekle mu ni nič odgovorilo. Uprla je oči v tla, z levo roko pa, katero je imela slobodno, se je igrala s prepasnikom.

Še enkrat jo je vprašal: »Mara, ali me imaš kaj rada?« Tudi sedaj mu ni nič odgovorila, a pogledala ga je tako milo, da se ji je moglo v očeh čitati, kako jo je pridobil Alfred za-se. Tedaj pa jo je Alfred pritisnil k sebi na prsi ter jo goreče na ustnice poljubil. Čutil je, kako ji močno srce bije.

Vročina in mraz sta izpreletala tudi njega, in razburjena kri ga je silila, da bi ji odkril svoja poželenja. Ali hladni preudarek je zmagal. Modroval je namreč prav pravilno, da bi moglo nesramno odkritje njegovih pravih teženj še o pravem času odkriti dekletu tudi prepad, na katerega rob je bila stopila. Treba jo je bilo še ululjati v brezskrbnost; odvzeti ji vsako sumnjo o iskrenosti njegove ljubezni.

Tako je preživel ono popoldne v ljubovnem razgovoru, dokler se ni v sobi stemnilo. Tedaj se je poslovil od dekleta, ki je imelo solzne oči od sreče.

Da bi poiskal starega Nikolo pri Epiru, to mu ni prišlo ni na kraj pameti. Veselil se je uspeha današnjega dne ter hotel to veselje sam za-se uživati in še premišljati o načrtih, po katerih mu bode v bodoče postopati. Zvečer je bil »pri Orientu« vrlo dobre volje, kakršnega njegovi tovarši že dolgo niso videli. Tej dobri volji je dal duška s tem, da je uprizoril na svoje stroške malo popivanje; a njegovi drugi, katerim seveda Alfredov ljubovni posel ni mogel ostati tajen, so zbijali različne bolj ali manj robate dovtipe na stroške uboge Mare.

Ko je mojster Nikola videl, da se njegov dobrotvornik ne vrne, čeprav je bil akšam že davno minil, se je počasi pripravljaj na odhod, ker mu Grk ni hotel več točiti; saj se ga je bil tako bolj nalezal, nego so ga mogle nositi noge. Trda noč je že bila, ko je prikolovratil domov, in takoj je legel spat,

Mara pa v svoji postelji dolgo ni mogla zaspati, premišljujoč današnji dogodek.

(Dalje prihodnjič.)

Vzor.

Bolj črne kakor črna noč,	Bolj zlato kakor čisti zlat
Oj. dekle, tvoje so oči;	Ti lasci plavi se bleste;
Za mene so pa bajna moč,	Ko snežec je labodji vrat,
Ki noč mi v dan izpremeni.	Ko roža ustca ti rde: —

Ti lepša si, ko jutra zor —
Si bitje, ko nadzemska stvar.
Če videl kje si takšen vzor,
Povej kipar, povej slikar!

I. N. Resman.

Veš-li?

Siva beka, kaj otožna	Morda žalost ravno tista
Mi povešaj nežne veje,	Te objema, kakor mene?
Ko molitev mi pobožna	Veš-li, da tu duša čista
Iznad groba k nebu speje.	Spi — in meni srce vene?

Dolinski.

LISTEK.

K »Slovenski čitanki za Nemce« in za čitanko sestavljenemu »Slovensko-nemškemu slovarju«, ki sem ju priredil ter izdal po pokojnem Lendovškemu — obe knjigi sta nedavno izšli v c. kr. založbi šolskih knjig — moram kot izdajatelj v pojasnilo razmerja med zaslugo Lendovškovo in svojim delom na kratko razložiti, kako sta knjigi nastali. Pred knjigama v kakem »predgovoru« tega zato nisem storil, ker ne sodijo v šolske knjige poročila o njih postanku.

Na čelu obeh knjig stoji, da ju je »sestavil Josip Lendovšek«, a »po rokopisni ostalini pisateljevi uredil, popolnil in izdal Anton Štrito f.« Rajni Lendovšek je bil namreč kot nadaljevanje svoje »Slovenske početnice« (»Slovenisches Elementarbuch«) sestavil »Berilo« in »Slovar« ter oboje v rokopisu predložil vis. ministrstvu. Le-to pa mu je z odlokom z dne 13. avgusta 1895, št. 16.257 rokopis vrnilo in naročilo, naj ga popravi: „... unter geeigneter Benützung des amtlich eingeholten Gutachtens eine eingehende Revision des Manuscriptes vorzunehmen“. Ker je pa kmalu nato Lendovšek umrl (20. sept. 1895), ne da bi bil v čemer koli kaj popravil rokopis, sem prevzel jaz (meseca oktobra 1895) popravo in izdajo z namenom, da se ne bi pogubil sad velikega Lendovškovega truda in bi otroci Lendovškovi imeli kaj haska od tega.

Dolgo in mučno je bilo to popraviljanje. Obsezalo je pa te točke: 1) Pred vsem je trebalo izpustiti tista berila, katera je „uradna sodba“ bila obsodila kot neumestna (vseh skupaj sem izpustil 10 prozaičnih in 19 pesniških beril); dalje je trebalo vsaj prozaična berila deloma nadomestiti z novimi (nove so št. 4., 8., 14., 15. in 24.). — 2) Za nova berila se je moral popolniti slovar. — 3) Vzpored posameznih beril sem popolnoma predrugačil po načelu, da vedno sledi lažjemu berilu težje, da se pa pri tem vendar po možnosti združuj, kar je sorodne vsebine; to sem v „kazalu“ tudi po zunanje označil s tem, da sem posameznim skupinam pridejal posebne naslove. — 4) Jezikovne nedostatke, katerih je bilo na vsaki strani, sem popravil in izkušal dati jeziku vseh beril enako lice. — 5) Takisto sem slovar popravil v premnogem oziru, opiraje se pri tem na Pleteršnikov in Hubadov slovar. — 6) Naglas, ki je bil prej zelo pomanjkljivo in često napačno označen, sem izvedel do cela in po principu, katerega pojasnujem v opombah pred čitanko; pri tem sem se držal zopet Pleteršnikovega slovarja, v oblikah pa, ki tam niso naglašene, mi je bilo odločilno z večine dolensko narečje. — 7) Pravopis sem uravnal popolnoma po Pleteršnikovem slovarju. — 8) Izpremenil sem naslov knjigi: mesto „Slovensko berilo“ sem raji zapisal „Slovenska čitanka za Nemce“, da je namen knjigi bolje označen.

Vis. ministrstvo je po teh popravkih in izpremembah končno odobrilo čitanko in slovar in dovolilo nje uporabo pri šolskem pouku na srednjih šolah in učiteljskih (razpis je z dne 26. februarja 1897, št. 3726).

Čitanka je kot nadaljevanje Lendovškove »Početnice« namenjena za »drugo« ali »srednjo« stopinjo slovenskega jezikovnega pouka tistim nemškim učencem, ki so si pridobili ali na podlagi »Početnice« ali drugače toliko znanja slovenščine, kolikor ga podaje »Početnica«.

V svesti sem si, da bi se bil dal še marsikak nedostatek odpraviti ob popravljanju tiskanih pol; toda naj se blagovoli upoštevati, da so knjigo stavili na Dunaju stavci, ki niso večji slovenščini, in ki so zato delali toliko in takih tiskovnih napak, da je že njih poprava sama zahtevala prav — nečloveškega napora; dušo sem skoraj pustil pri tem popravljanju!

Bodi knjiga spomin razumu in marljivosti prebлагаga Lendovška!

V Kranju, 14. aprila 1897.

Anton Štritof.

Jasnim besedam gosp. izdajatelja ni treba mnogokaj dostavljati. Tu omenjeni knjigi z Lendovškovo »Početnico« vred sta prvi pripomoček za pouk v slovenščini po direktni metodi, ki je edino prava v vsakem jezikovnem pouku; sedaj se nje nasprotniki ne bodo mogli več izgovarjati, da za njo ni nič učil, in tako se polagoma izrinejo in nadomestijo stare vere »šprahbui«, ki se naslanjajo na slovniško metodo. Seveda bo treba v ta namen iz »Početnice« slovniški del izločiti ter ga razširiti v posebno slovnico, ki bi ves čas rabila poleg »Čitanke«. — Izboru posamičnih beril bi imeli semtertja prigovarjati. Če je resničen slovenskega pesnika in slovestvenika izrek, da Vodnik je vvod v knjigi našega pesništva, a Prešeren njega prvo poglavje, potem se še veliko bolj po pravici obrne ta izrek na našo prozo, katere prvo poglavje je — Levstik, in slovničar, ki uči tujca sedanje knjižne slovenščine, ga seveda ne bode pital z »vodom« slovenske proze, ampak prestopi takoj k — prvemu nje poglavju. — To bi pripomnili g. izdajatelju, da ne bi vedeli, da so mu bile roke vezane, in da se je on lotil mučnega popravljanja Lendovškovega rokopisa zgolj z namenom, da se s honorarjem omogoči slovenska vzgoja Lendovškovih otrok. Sapienti sat! — Pri drugi izdaji pa g. izdajatelj gotovo upošteje naše želje tudi glede izbora prozaičnih sestavkov.

Slovenska knjižnica je v snopiču 60.—61. (cena 36 kr.) prinesla — Zamejskega poezije. Str. 128. — Zamejski je čitateljem našega lista star znanec, in v tej zbirki najdejo poleg nekaterih novih poezij marsikatero dobro znanko, poslano nam v prejšnjih letih izza meje. — O tej zbirki izpregovorimo še obširneje. — Takisto »izza meje« nam je ravnokar došla lepa prigodnica, ki jo je zložil »k poroki prof. dokt. Franceta Musonija z blagorodno gospodično Velišičevo v Vidmu, aprila 1897 Ivan Trinko.« Udine. Tipografia del patronato. 1897. Str. 7 male 8°.

K Prešernovi pesmi o povodnem možu. V 3. številki letošnjega »Ljubljanskega Zvona« je priobčil gospod L. P. prav zanimljivo razpravo o Prešernovi pesmi »o povodnem možu«. V tem spisu navaja dvakrat poročilo Valvazorjevo o imenu one deklice, katero je baje odnesel povodni mož, ter jo imenuje »Urško Šeferin«. Ker je gospod pisatelj obakrat ime enako zapisal ter celo na končni zlog postavil znamenje naglasa, ni dvomiti, da misli, da se je ona deklica zvala »Šeferinova«. Res je na Kranjskem podobno ime »Čefarin« navadno. Vendar ni dvoma, da se dotično dekle ni zvalo Šeferin, nego da je končnica ,in' samo sufiks za poznamenovanje ženske, kakor je pri nas ,ova ali ovka'. Valvazor piše ime ,Ursula Schäfferin' t. j. Urša Schäfferjeva ali Schäfferjevka. Moško ime je torej ,S c h ä f f e r'.

Tako prirojenih imen ne nahajaš samo v Valvazorju, kolikor hočeš, nego tudi nemška književna povestnica nam proži za to zglede n. pr. Louise Karschin, Karoline Neuberin i. t. d. —

Bog i Hrvatska se zove knjiga, katero je sestavil g. župnik Iv. N. Jemersić, znani pisatelj knjige »Majka u radu za Boga i Hrvatsku«, ki je i Slovencem dobro znana. — Vso knjigo, o kateri o priliki morda izpregovorimo še podrobneje — proveva iskreno rodoljubje in srčna pobožnost. Pisatelj sam nam pripoveduje o njenem namenu: »Ko se je nedavno glasoviti propovednik in italijanski pisatelj, jezuit Zochi, poklonil sv. očetu papežu Leonu XIII., mu je ta rekel med drugim: »Oče, pišite članke! Oni bodo v mnogih slučajih več koristili nego propovedi; kajti kamor ne seže propovednikova beseda, tja pride knjiga ali časopis. Čitajo jih tudi taki, ki ne slušajo propovedi«. In tako je tudi on podal zbirko člankov, želeč, da se razširijo po vsej domovini.

Pisatelj je znan tudi Slovencem po vseh svojih vrlinah — ki so morda ob enem tudi njegove slabosti. On je velik, navdušen idealist — in kot idealist premotruje vse stvari. Njegova vznesena beseda gotovo marsikoga pridobi in vzbudi za dobro stvar, toda marsikomu vcepi skepticizem ali mu celo privabi posmeh na ustnice.

Želimo, da se knjiga razširi tudi med Slovenci, da se takisto kakor njegove »Majke« priredi tudi te lepe knjige prevod, ki bi bil seveda primeren našim razmeram. Ako se ne motimo, je priobčila »Edinost« že poslovenjena nekatere poglavja. »Družba sv. Mohorja« si ne more želiti primernejše knjige za svoje publikacije, nego je ta. Gotovo bi obrodila mnogo več sadu, nego tisti mistični in pietistični neskončno dolgi životopisi svetnikov in svetnic in premissljevne in molitvene knjige, katere izdaje leto za letom. — Morda poravna zamudo, katero je zagrešila z odklonitvijo »Majke«, dasi »Bog i Hrvatska« ne dosega »Majke«.

F. G—L.

Oesterreichisch-Ungarische Revue je priobčila v 3. letošnjem zvezku na str. 201. nemški prevod: »Der zurückgebliebene Vogel«. Aus dem Slovenischen des S. Gregorčič übersetzt von Helmar Wilbus.

Die Zeit je objavila v številki z dne 10. aprila t. l. med drugimi članki članek dr. M. Murka: »Die Sprachenfrage in Finland und in den russischen Ostseeprovinzen« (str. 17.—20.), ki ni le zanimiv sam ob sebi, ampak še posebno zategedelj, ker analogne razmere avstrijskega čitatelja silijo k primerjanju z domačimi odnošaji, ki, žal, niso ugodnejši od finskih.

Še nekoliko besed o Prešernovem sonetu »Chorwölfe«. Ker se mi zdi, da po onih kratkih opombah, ki so bile pridejane prevodu omenjenega soneta (na 123. strani letošnjega »Zvona«), sonet morda vendar ni popolnoma razumljiv, tedaj hočem obširneje razprestti ono starogrško pripovedko o Heraklejevi smrti in o Filoktetu, na kateri je osnovana primera v prvih dveh kiticah tega soneta.

Ko se je bil zaročil Heraklej z Dejaniro, hčerjo Ojnejevo, in se je po daljšem bivanju v Kalidonu selil z njo v Trahino, ju je privedla pot do reke Evena. Ob tej reki je bival kentaver Nes, ki je na svojih plečih prenašal potnike čez vodo. Heraklej se je namenil bresti sam, Dejanira pa

se je dala prenesti. Ko je ta pohotni divjak, velikan Nes, zadel lepo Dejaniro na svoje rame, da jo prenese čez reko, se mu je vzbudila poželjivost, in dospевši z razkošnim bremenom čez vodo, se ni mogel vzdržati nasilja. Na Dejanirin krik je ustrelil Heraklej, ki je bil na onem bregu še zaostal, Nesa z otrovano strelico. Tedaj pa je dal umirajoči Nes Dejaniri strjene svoje otrovane krvi, češ, da je to čarodejno sredstvo, s katerim si ona lahko zagotovi za vedno Heraklejevo ljubezen in ga zopet lahko razgreje v ljuboželnosti do sebe, kadar bi se bilo bati, da ga kaka druga ljubezen odvaža na stranska pota, kadar bi sumila, da ga kaka ljubohlepniča omamlja in od nje odvrača.

Ko je Heraklej pozneje, razdejavši Ojhalijo in pokončavši Evrita in njegove sinove, odvedel s seboj lepo Iolo, Evritovo hčer, in ko se je s svojim plenom in z jetnicami že bližal svojemu domu, mu je Dejanira, zvedevši o lepi ujetnici Ioli in sluteč v njej svojo tekmico, poslala krasno obleko, napojeno s prej omenjenim čarodejnim bajilom, z otrovno Nesovo krvjo, hoteč s tem omrziiti Herakleju naklonjenost do lepe Iole in pričarati zopet v njegovo srce nekdanjo ljubezen do sebe. Ravno je bil junaski Heraklej na tem, da zažge Diju zmagodajalcu izbrano hekatombo, ko mu prinese Liha za žrtvovalsko haljo od Dajanire otrovano oblačilo. Junak razveseljen takoj obleče poslano haljino, potem pa zažge žrtveniško grmado. Ko se je pa otrovana haljina na junakovem životu ogrela, se je pokazala grozna čarodejnost Dejanirinega (oziroma Nesovega) bajila. Jedki strup je začel glodati junakove mišice, grozne bolečine so mu jele prodirati do kosti in mozga, da je močni junak kar besnel, ker mu ni bilo več živeti v takih peklenskih mukah. Da bi napravil konec tem neznosnim bolečinam, je zaprosil Heraklej svojega sina Hila, naj ga prenese na Ojtiško pogorje, mu tam napravijo grmado in naj ga na njej sežgo. Ko je bila grmada napravljena in od groznih bolečin izmučeni junak na njej, so se branili njegov sin Hil in drugi spremljevalci jo zažgati. Tedaj pa je slučajno mimo prišedši Pojant (po drugi verziji pa Filoktet, Pojantov sin, sam) Herakleja uslišal ter obljubil, da zapali grmado. In za to prijaznost in uslugo mu je dal Heraklej svoj lok in tul s puščicami. Ta Heraklejev lok ni nikdar zgrešil svojega smotra, in z njim odstreljene strelice so gotovo dostigle svoj plen. Kar pa je bilo največ vredno, ta lok in te puščice so bile po usodi določene, da v Filoktetovih rokah osvoje Trojo; kajti brez Filokteta in Heraklejevih puščic Troja ne more pasti. Tako je napovedal vedež Helen.

Znameniti ta lokostrelec Filoktet, Pojantov sin, sedaj imetnik Heraklejevega loka, se je udeležil s svojimi podložniki na sedmih ladjah vojnega poplova proti Troji. Ko ga je pa na otoku Hrizi pičila zmija, varuhinja svetišča boginje Hrize, je provzročil ta kačji ugriz, da je dobil Filoktet ostudne ščire in metljaje, razširjajoče tako neznosen smrad, da so ga zategadelj Grki izložili, zlasti pa tudi zato, ker je njegovo tarnanje in jadicovanje motilo vse žrtve in vse bogoslužje, in po Odisejevem nasvetu so ga na otoku Lemnu osamljenega ostavili v bedi in trpljenju. Bolan in nadložen je tukaj borno životaril, streljal gibkokrile golobe in drugo podnebno letečino ter s strahom in skrbjo zrl v bodočnost.

Šele v desetem letu brezuspešnega obleganja so šli Grki ponj, ker po Helenovem vedeževanju brez Filokteta in brez Heraklejevega loka ni bilo mogoče osvojiti Troje. — Mahaon mu je sedaj izlečil njegove rane ter ga oprostil grozних posledic onega kačjega pika. Filoktet je pa v dvoboju ustrelil Parida, in naposled je mogočna Troja padla. —

Z imenom »jamb« so zaznamovali s prva ono ob praznikih boginje Demetre običajno nagajivo in zabavljivo šegarjenje in norčevanje. Jambi so rezki in zbadljivi pesniški izdelki, šibajoči človeške napake in slabosti in vse boleznive prikazni v družabnih razmerah — nalik rimski satiri. Najznamenitejši reprezentant jambografov je grški pesnik Arhiloh Temu je bil bajе neki Likamb obljubil, da mu da svojo mlajšo hčer Neobulo za ženo; že po zaroki pa je zbegnil in ni hotel ničesar več vedeti o dani besedi. Zaradi te preprege in zbege se ga je sedaj lotil Arhiloh s tako bridkimi zabavljicami in se znašal nad njim in njegovimi hčerami s srditimi jambi tako neprizanesljivo in gorjupo, da se je bajе Likamb s svojimi hčerami vred osramočen in obupan obesil. Tako priča pripovedka. —

Prešernovega soneta misel pa je ta-le: »Kakor se je Filoktetu škoda zdelo od Herakleja podedovanih puščic, da bi jih porabljal za to, da si odžene od sebe gladne volkove in drugo nevarno in nasilno zverjad, tako se tudi meni zdi škoda, da bi gubil in tratil svoje pesniške sile s tem, da bi se v zabavljicah branil vaših napadov, vašega bodisi očitega ali skritega rovanja proti meni. Kakor se je Filoktet zavedal visokega namena po Herakleju podedovanega loka, tako si je tudi moja pesem izbrala boljši smoter, nego da bi streljal za vami; tako sem si tudi jaz v svesti plemenitejše naloge, namreč razvneti njeno srce za me in za slovenstvo. Moja muza si je izbrala plemenitejši smoter, da dene ob tla Trojo domačih razprtij, narodne mlačnosti in tujcev ošabnosti, da zedini rod cele slovensčine in ga vname za čast dežele domače. Ne motite me torej in ne ovirajte v izvrševanju te svete naloge; sicer — ako me ne boste pustili v miru, bojte se mojih neizgrešnih puščic; sicer — četudi nerad — se vam osvetim ter vas po Arhilohovo ožigosam, da boste osramočeni zdvojili, kakor Likamb. —

Besedo »Chorwölfe« ima Prešernov originalni sonet podčrtano in spodaj pripisano opombo »Christlich«. Menda ni napačno sumnjati, da je Prešeren naravnost meril na tedanje korarje n. pr. Pavšeka, Albrehta, Jerina. (Prim. Dun. Zv. V. str. 38., 39., 68.). Da li je ta priimek izbran s kakim ozirom na glasno žebranje, ali s kakim ozirom na srednjeveške »turbatores chori«, se pač ne sme trditi. — Verjetnejše pa bi utegnilo biti to-le: Volk pomeni lahko toliko kot tulilec, a tuliti (heulen) toliko kot v politiki nazadnjačiti, naprednjaštvu se ustavlјati (heulen = v politiki nazadnjaškega mišljenja biti). Tulilec je ravno tako porogljivo ime za nazadnjaka, reakcionarja, kakor je rovar sramotilno zaznamovanje za demokrata (Heuler = psovka za reakcionarje, kakor je Wühler psovka za demokrate). To mnenje nam potrjuje tudi Prešernova uganka druga v prvih štirih granesih:

Kraj je beseda s črkami šestémi,
V kateri hodi marsikdo s petémi,
Ki znan povesod je po napeti štuli,
In da le svojo »to neumno« tuli.

To bi se razumljiveje povedano glasilo: kazino je zbirališče, v katero zahaja marsikateri nazadnjaški tepec (asino), ki se odlikuje po svoji nadutosti in reakcionarni enostranosti, ki ne more pojmiti novodobnih svobodnejših idej. —

Da so pa bili Pavšek et consortes precej tesnosrčni reakcionarji v slovenski književnosti, o tem ne more nihče dvomiti, če pomisli, kako nestrpno so rovali zoper »Kranjsko Čebelico« in zoper Čopovo cenzorstvo. (Cf. Dun. Zv. I. c.).

L. P.

Schubertova kompetencija za Ljubljano. Gosp. Josip Čerin, koncertni vodja »Glasbene Matice« v Ljubljani, je v št. 78. »Slov. Naroda« priobčil članek, ki je nekako razjasnilo »Zvonove« notice v 4. letošnji številki. Le-ta beležka je bila posneta po ondi navedenih virih; krivda zaradi netačnosti torej nikakor ne zadeva našega poročevalca. Na željo njega samega pa priobčimo po »Slov. Narodu« posneto razjasnilo, želeč, da se pomota, ki je zašla v vse nemške životopise, popravi, za kar gre hvala g. Čerinu.

»Do 1816. l. v Ljubljani in na vsem Kranjskem ni bilo nobene glasbene šole; filharmonsko društvo se je ustanovilo šele 1821. l. Do 1805. l. je bil sicer v Ljubljani zavod za vzdrževanje deželnih trobentačev, najbrže pa on ni imel zaželjenih uspehov. Zato je škofijski kapitelj pri vladi vedno moledoval, naj kaj ukrene za izboljšanje cerkvene glasbe.

Že l. 1805. so sklenili, da poiščejo učitelja glasbe, in ta sklep je potrdil tudi cesar; vendar se je sklep izvršil šele za deset let, ko so namreč ponehali nemirni vojni časi . . . Dolžnosti in plačo tega učitelja navaja uradni list: »Dieser Musiklehrer wird während des Schuljahres mit Ausnahme der Sonn- und gebothenen Feiertage seinen Schülern täglich durch drey Stunden und nebstbey auch den Landschulkandidaten während ihres sechsmonatlichen Praeparanden-Curses drey mal in der Woche, jedesmahl wenigstens durch eine Stunde den Musikunterricht ertheilen und in Hinsicht der ordentlichen Musikschüler einen Gehalt von jährl. 450 fl. M. M. (Metallmünze) aus dem Provinzialfonde, in Hinsicht der Landschulkandidaten aber eine jährl. Remunerazion von 50 fl. M. M. aus dem Normalschulfonde beziehen«. Nadalje pravi razglas, da mora učitelj biti »ein gründlich gelernter Sängler, Organist und ein ebenso guter Violinspieler, dann nicht nur die nöthigsten Kenntnisse aller gewöhnlichen Blasinstrumente besitzen, sondern auch die Fähigkeit haben muß, anderen den Unterricht darin zu ertheilen«. Ta razglas se je objavil tudi v uradnem listu graškem, dunajskem in praškem.

Oglasilo se je nato 21 prosilcev različnega stanu, med njimi tudi Schubert. Škofijski konzistorij, ki je sprejel vse prošnje, ni sam odločeval o njih; poslal jih je namreč dne 18. marcija 1816. l. tukajšnjemu filharm. društvu, da bi to sestavilo imenik prosilcev (»Competententabelle«) in izreklo o njih svojo sodbo. . . . Schuberta so v tej tabeli tako-le opisali: »Geburtsort: unbekannt; musikalische Kenntnisse: Orgel, Violin, Gesang sehr empfehlend, ist zugleich Componist; Blasinstrumente: unbekannt; Moralität: sehr gut; besondere Bemerkung: Dieser Bitterwerber, dessen Alter nirgends vorkömmt, ist ein Zögling des k. k. Convikts, war Hofsängerknabe und dürfte vermuthlich sehr jung sein; er wird von dem Herrn k. k. Hofkapell-

meister Salieri für die Musiklehrstelle als fähig erklärt und selbst von der Stadthauptmannschaft und Schuloberaufsicht in Wien vorzüglich empfohlen.«

Akoravno je imel torej Schubert izvrstna spričala, je Anton Wolf, tedanjí »Schuloberaufseher« (pozneje škof in slovenski mecen ljubljanski) v pismu z dne 16. julija 1816. l. priporočal guberniju na prvem mestu Jožefa Mikša: . . . „er verdient desto entschiedener den Vorzug, als er mit einer gründlichen Musikkunde auch pädagogische Kenntnisse vereinigt und sich durch Handhabung der Schulzucht hervorthut“. Za tem so bili imenovani kot najboljši: Kubik Franc, kapelnik v stolni cerkvi goriški, Sokoll Franc, učitelj glasbe v Celovcu, in Schubert Franc, pomožni učitelj na Dunaju.

Predno je pa gubernij izrekel svojo sodbo, je Mikš umaknil svojo prošnjo, in je radi tega škofijski konzistorij dne 11. avgusta nasvetoval vnovič tri prosilce; ti so bili Schauß Jakob,¹⁾ učitelj glasbe na Dunaju, Sokoll Franc in Kubik Franc. Tu je bil Schubert že izpuščen. Gubernij je na to dne 20. avgusta imenoval za učitelja Sokolla, ki je v službo stopil 10. septembra 1816. Sokoll, rodóm iz Salyke na Češkem, je bil prej šest let vojaški kapelnik in je ostal v Ljubljani do smrti l. 1822. Nasledniki so mu bili Kašpar Mašek, Kamilo Mašek, Anton Nedvĕd in J. A. Sokoll.«

Glasbene Matice koncerti in glasbeni večeri. Dne 17. sušca je sledil drugi glasbeni večer. V skrbni izvoditvi sta nam podala gg. Vedral in Hoffmeister Beethovnovó sonato za gosli in klavir, op. 24., ki je polna nežnega čuvstva in je iz prve dobe skladateljevega delovanja (komp. 1800), iz one dobe, v kateri ni bil Beethoven še samosvoj genij, temveč je sledil še svoje prednike. Najznamenitejša točka vsega vzporeda je bil Antona Dvořáka trio za klavir, gosli in violoncello, op. 23. (gg. Hoffmeister, Vedral in Edv. Stiaral), krepko, živahno delo češkega narodnega duha. S tema dvema točkama je zadobil večer značaj pravega komornega večera; vladala je komorna glasba, ona stroka glasbene literature, katera se je porodila v 17. stoletju v knežjih dvorcih, v komorah, in ki si je v svojem razvoju ustvarila svoj slog. Ker se zadovoljuje komorna glasba z malo glasbili, navadno le s tremi, štirimi, ne more delovati s polnozvočjem in z raznovrstnostjo tonovskih barv, kakor veliki orkester. Nadomestiti mora ta nedostatek z drugo prednostjo, in ta nje prednost je samostojnost in istovrednost glasbil in podrobna, natančna izvršitev. Kakor vsako podrobno (detaljsko) delo zahteva tudi komorna glasba tako od izvršujočih kakor od poslušajočih udeležencev posebno iskrene in pozorne vnetosti. — Solospěvi čislaneĝa člana slovenske opere, gosp. Nollija, niso zadovoljili vzpričo popolne nerazpoložitve glasu, ki je branila, da proizvedene pesmi niso uspele. Gosp. Hoffmeister je nastopil po dolgem času zopet kot solist. Hvaliti je posebno tehniško stran njegove igre, in zato gre izmed podanih točk njegovega programa Rubinsteinovi C-dur Etudi in Schubertovemu Es-dur Impromptu prednost pred ostalima. Hoffmeisterova tehnika je točna, krepka in povsem solidna — plod vztrajnega in uspešnega prizadevanja.

¹⁾ V opazki je poudaril g. Čerin, da »Schauff (ali Schauerl) Schubertu nikakor ni škodoval. Sicer pa tega (po raznih Schubertovih životopisih) ni trdil »Lj Zvone«, temveč le, da je njega nasproti Schubertu podpiral in priporočal učitelj obeh, Salieri. Te trditve si dotični životopisci pač niso izmislili brez vsake realne podlage.

S postnim koncertom dne 12. aprila je končala »Glasbena Matica« svojo letošnjo sezono rednih koncertov. Frana Schuberta »Simfonija« št. 7. v C-duru in Wolfganga Amadea Mozarta »Rekviem« sta bila vzpored koncertu. Slučajno sta i Schubert 7. simfonijo i Mozart rekviem zložila v zadnjem letu svojega življenja; rekviem je celo zadnje delo Mozartovo, ob katerem je prav slutil skladatelj, da je njegov poslednji proizvod. Zavest, da piše rekviem za-se, je vplivala kakor mistiška inspiracija, dajoč skladatelju nenavadnih sil in bolešno navdušenje. S tem proizvodom je hotel ustvariti Mozart v počeščenje Boga cerkveno delo, ki naj bi izražalo skrušenost in spokornost njegovega dušnega stanja. V to mu je kar najbolje služila epiška in popisujoča poezija rekviema, v katerem so načrtane najgroznejše slike o dnevu jeze, združene z vdanimi prošnjami, molitvami, zahvalami in meditacijami. S svojo glasbo je pa posegel Mozart v 17. in 18. stoletje k visokemu cerkvenemu slogu Bachovemu in Händlovemu, družoč sijajne zaklade harmonije velikih teh organistov tu z antiknimi melodijami koralnega petja, ondi zopet z okraski in z melodiškim čarom italijanskih cerkvenih skladateljev, vse pa oživljajoč z brhkostjo in lahkostjo svojega genialnega mišljenja. Kjer ni zadoščal navadni ali fugirani kontrapunkt starih in strogo cerkvenih melodij, je uporabil Mozart, da je uveljavil epiški in tragiški značaj, frazirano in patetiško melodijo, opremljeno z moderno modulacijo v polnem orkestru. Dasi to dela glasbo realistiško, se je vendar Mozart izognil vsakemu gledališkemu efektu: rekviem je vseskozi delo resne mogočnosti in pretresljivega učinka. Povsem drugačnega značaja je Schubertova simfonija, ki je do cela milobna poetiška skladba. Bil je pač Schubert, kakor pravi Liszt, »le musicien, le plus poet, qui fut jamais«, poet sanjave narave, ki mu ni nikoli usahnil vir melodij, budeč mu vedno nove misli. V svoji simfoniji rabi Schubert namesto motivov dolge melodije, teh pa ne druží v umetne kombinacije, nego vpleta raje nove melodije bogate svoje duše; niti miru ne najde, da bi izklesal še tako vabljiv tema v gradaciji k impozantnemu zaključku. Razumevanje velikih teh skladb je pospeševala izvrstno in zanimivo pisana razlaga gosp. koncertnega vodje Josipa Čerina. Lovorov venec, katerega mu je poklonil pevski zbor, je zaslužil gospod Čerin popolnoma; naj mu bode v spomin na prvo koncertno sezono, katero je vodil uspešno in z umetniškim zanosom. Zbor in orkester sta izvedla obe skladbi jako dobro, vendar nam je orkester pri simfoniji ugajal veliko bolje nego pri rekviemu. Solistovski kvartet gospic M. Dev in A. Lapajne ter gospodov A. Razingerja in dra. B. Stuhca je zadostoval.

S tretjim glasbenim večerom dne 19. maja t. l. je »Glasb. Matica« zaključila sezono. Na vzpored je prišla Rubinsteinova sonata za klavir in gosli, op. 13. v G-duru in Mendelssohnov trio za gosli, cello in klavir, op. 49. v D-mollu, dve skladbi čiste in jasne lepote, oživljene z navdušenjem in s temperamentom mladostne romantiške nravi. Izmed sodelujočih gg. Hoffmeistera, Vedrala in Stiarala je posebno omeniti gospoda Hoffmeistera, duševnega voditelja komornih produkcij. S ponosno zavestjo, da morajo ugajati, in vvedel oddelek mešanega zbora na koncertni oder tri nove narodne pesmi. Strokovnjak in špecialist v harmonizaciji slovenskih narodnih pesmi, g. Matej Hubad, je priskrbel poezije polni in nežni »Rož-

marin* ter v duhu hrvaške narodne zabarvano, ritmiški zanimivo »Sem slovenska deklica«, dva bisera narodne pesmi v vzorno izdelani obliki. Manj srečen je bil gosp. Čerin, ko si je izbral za predmet, s katerim bi preizkusil svoje harmonizacijsko znanje, sicer prav priljubljeno »En starček je bil*. Napev ni niti duhovit, niti ni lep, in je torej škoda truda, ki mu ga je posvetil harmonizator. Sploh bi bilo kazalo ohraniti običajni način izvajanja po solistu, poleg katerega ima zbor le nalogo dopolnjujočega elementa. Spominu na dne 3. aprila t. l. zamrlega Johannesesa Brahmisa je posvetil g. koncertni vodja Čerin zadnjo točko štirih kratkih in krepkih, ostro ritmovanih »ciganskih pesmi* za mešani zbor s spremljevanjem klavirja, op. 112. Glasbeni večeri, za katerih prireditev gre največja zasluga g. dru. Edvardu Volčiču, se izvestno omilijo občinstvu, če bode njih vzporedi i v bodoče vselej tako okusno izbran in zanimiv, kakor letos.

—oe—

Slovansko pevsko društvo na Dunaju, je doseglo sijajen uspeh s svojim koncertom, v katerem so se peli poleg narodnih pesmi, prirejenih od Hubada, tudi Dvořakovi moravski dueti in odlomki krasnega oratorija: »Stabat mater«. Navzlic demonstrativnemu hujskanju nekaterih velikogermanskih listov se je izvršil v najlepšem miru. Strokovni kritiki so objavili zelo laskave ocene; zlasti opozarjamo na oceno strogega kritika dra. Th. Helma v listu »Oe. Musik u. Theater-Zeitung«. Čestitati moramo na tem uspehu sl. društvu, osobito pa njegovemu voditelju, g. M. Hubadu. ***

Slovensko gledališče. (Konec.) Operne predstave so bile večinoma prav dobre, takisto operetne. V obče pa moramo reči, da je bilo letos primeroma več slabih predstav, nego jih je bilo lani. Nekoliko je nemara tega kriv tudi nenavadno dolgi predpust. — Vendar pa naj bi odločilni faktorji premišljali, kje tiče morda še drugi vzroki, in se li ne bi dali v prihodnje odstraniti nekateri nedostatk, ki se vedno in vedno ponavljajo.

V enem oziru pa je naše gledališče v pretekli dobi vendarle napredovalo, v tem namreč, da so se uprizorili v tej sezoni trije domači proizvodi, in sicer ena drama pa dve operi. To ni dosti, vendar toliko, da nam vzbuja nado do boljše bodočnosti.

Omenili bi lahko še marsikaj, toda ne storimo tega, nekaj zato, ker bi morali ponavljati, kar smo povedali že lani ob koncu sezone, nekaj pa zato, ker smo prepričani, da odločilni krogi sami dobro poznajo rane našega gledališča, in da jih je resna volja, da jih po svojih močeh izcelijo.

Samo ena opazka, ki se tiče operete, naj nam bo še dovoljena. Baš v pretekli sezoni smo se lahko prepričali, da se naše občinstvo za opereto ne ogreva posebno. Utegnil bi kdo tudi iz tega sklepati o slabem okusu našega občinstva. Proti tej trditvi treba opomniti, da obrača opereti občinstvo tudi že povsod drugod hrbet, in vse kaže, da bo opereta prej ali slej popolnoma izginila z odra.

Priznamo, da »Mam'zell Nitouche* in »Blitzmädl* bi utegnili tudi pri nas še vleči, a le tedaj, ako ostane gospica Polakova še nadalje pri našem gledališču; brez nje pa bi bili tudi te dve opereti pri nas nemožni. Ako je torej res, kar se govori, da namreč gospica Polakova prihodnje leto ne bode več član našega gledališča, potem vodstvu našega gledališča nujno svetujemo, naj izpusti opereto čisto iz repertoarja.

Sedaj še par besed v zagovor.

Naše kritike so dale nekemu »idealistu stare šole« povod, da se je v literarnem pismu, objavljenem v »Edinosti« začetkom januarja meseca t. l., obregnil ob nas, očitajoč nam, da smo »iz doslednosti« nasprotniki slovenskega realizma in sicer baje radi tega, ker o realističnem »Domu« in o realistični »Selanki« nismo dovolj ugodno sodili. Na to si usojamo odgovoriti, da smo zastopali mi vedno tista umetnostna in estetična načela, katera so po našem najboljšem prepričanju prava. Toda navzlic temu, da se nismo zapisali s svojo krvjo naturalizmu, se vendar ne protivimo predstavam takih odličnih del, kakor je Sudermannov »Dom«; to je dovolj razvidno iz dotične naše kritike, in ko se je ta drama uprizorila drugič v praznem gledališču, smo izrekli naravnost svoje obžalovanje, da je slovensko občinstvo tako prezrlo dobro voljo naše gledališke intendancije.

»Idealist« je tudi ironski opomnil, da nam je ugajala Parmova »Ksenija«, češ, ker je libreto slučajno romantičen. Toda mi smo hoteli samo to poudariti — o čemer je edin ves svet — da namreč romantične snovi najboljše ustrezajo operam. In to je istina; izjema, katero je napravil s svojo »Cavallerio rusticano« Mascagni — čigar slava je, kar bodi mimogrede povedano, že davno zatemnela — ta poedina izjema le potrjuje pravilo. —

Nadalje je nekdo v listku »Slovenskega Naroda« dajal svete, kaka bodi »Zvonova« kritika o gledališču, da zadobi trajno vrednost. Tistega listkarja vprašamo: ali more to, kar se piše v »Zvonovem« listku, sploh računati na trajno vrednost? — Take kritike, kakor si jih želi listkar »Slovenskega Naroda«, bi bile možne po naših mislih sploh le v drugi obliki n. pr. v obliki gledaliških pisem, ki pa bi morala biti vrščena med lep-slovno stvarino »Zvonovo«. Taka pisma bi prinašal »Zvon« lahko poleg gledaliških poročil v listku, ker je tu prostor za poročila itak zelo tesen. Ker mora poročilo o gledališču vendar obsegati nekak pregled o vseh predstavah, in ker je po naši sodbi treba včasih tudi katero ziniti o igralcih, se že s tem skoro vselej porabi prostor, ki je v listku odmenjen gledališkemu poročevalcu, in le v redkih slučajih nam je bilo možno, da smo se spustili v podrobno analizo posameznih proizvodov, ki so se predstavljali. Da pa bi se bili takemu analizovanju izogibali popolnoma, se tudi ne more trditi. —

V čem da so naše kritike nedostatne, čutimo sami le predobro, a glede tega se ne da dosti predugačiti. Stroge kritike zdaj naše gledališče nikakor še ne prenese, in večja strogost bi bila tem manj umestna, ker se poroča o nemškem gledališču, s katerim tekmuje naše, z največjo dobrohotnostjo. Da je res tako, smo se prepričali sami. Kaj bi rekel na pr. »Laibacherični« kritik slovenskega gledališča, če bi se uprizorila na našem odru opereta, pa bi posamezni igralci ne peli, nego deklamovali z nekim zamolklo brenčečim glasom. Gotovo bi obsojal najostreje to, in tudi naše občinstvo bi mu brez dvojbe pritrjevalo. Nemško občinstvo pa je poslušalo pravo pravcato brnenje z največjo potrpežljivostjo, in tudi kritika v »Laibacheriči« se čisto nič ni izpodtikala ob tem. Baš radi tega bi želeli, da bi stopil »Laibacherični« kritik slovenskega gledališča včasih tudi k nemškim predstavam ter čital potem kritike o nemškem gledališču v »Laiba-

cherici«. Morda bi potem radi enakomernosti obojnih kritik v isti »Laibacherici« tudi nasproti našemu gledališču malce zatiskaval oči.

Taki oziri so vodili često tudi nam pero, ko smo pisali gledališke kritike, in to se nam je zdelo tem bolj upravičeno, ker bi bili prišli drugače v preveliko protislovje s kritikami drugih naših listov ter tako vse-kakor škodovali ugledu našega gledališča.

Sicer pa smo si v svesti, da bistvenih hib naše dramatike nismo zamolčali nikdar, toda prizadevali smo si, da bi jih ožigosali s kar najmanj trpkimi besedami.

»Matica hrvatska« je poklonila svojim članom za leto 1896. deset knjig, v svoji zalogi pa je izdala še tri knjige. Leposlovne vsebine so le-te knjige:

1. Na pragu novoga doba. Pripovedi. Napisali Osman — Aziz. Knjiga obseza štiri povesti: »Na Neretvi«, »Sve ze zaboravlja«, »Medju dva sveta« in »Molitva« (san mladiča). Te povesti so bile že tiskane drugje ter sta jih pisatelja zbrala v posebno knjigo. V teh pripovedih rišeta hercegovska pisatelja življenje muhamedovskih Hercegovcev in Bošnjakov za poslednje ustaje in o početku avstrijske vlade. Pisatelja zastopata napredno smer med južnoslovanskimi muhamedovci in priporočata ljubezen do »vere, naroda in napredka«. Posebnih zapletkov nimajo njiju pripovedi; zanimajo nas pa zaradi spretnega opisovanja prirode in muhamedovskega družinskega življenja.

2. Propali dvori. Pripoviest. Napisao Janko Leskovar. Povest se odigrava v Zagorju in riše ekonomske prilike malih plemenitih posestnikov. Psihološko zanimiva ljubezenska povest se zvršuje na nepričakovan in neobičen način: vsi zaljubljeni ostanejo samci in samke.

3. Nikola Baretić. Pripoveda Vjenceslav Novak. Dobro znani pripovedovalec nam črta življenje hrvaškega narodnjaka v oni dobi, ko se je v trojednici premenila tuja vlada ter se zamenili tuji činovniki z domačimi. Povest je kakor nekaka biografija, vendar je po našem mnenju nespretno urejena. Pisec nas vodi »in medias res«. Potem pa si junak v pamet doziva vse dogodke svojega življenja do onega trenutka, s katerim se počenja povest. Ti spomini tvorijo polovico knjige; potem pa se nadaljuje početa povest do kraja.

4. Hugo Badalić. Izabrane pjesme. V rodoljubnih in ljubavnih pesmih sta oblika in jezik mehkužna. Bolj nam ugajajo pripovedne pesmi v narodnih merah. Veliko je število prigodnic, katere kažejo spretno verzifikacijo, a često nedostatek globokih misli. Skoro vse pesmi imajo povod vnanji ter niso subjektivno-, nego objektivno-lirske. Edina predmeta sta rodoljubje in ljubezen. Še najbolj uspele so slike »Na Adriji«.

5. Ljubav i sjaj. Igrokaz u tri čina. Napisala Hermina Tomić. V tej igri se razpravlja stari predmet o oholi materi, ki želi udati svojo hčer za barona, o dekletu, ki vzame neljubljenega moža zato, da pride v vnanji sijaj; sledi razočaranje in končno srečne zaroke plebejske. Tudi živahni dialog ne more nadomestiti pomanjkanja originalnega predmeta.

6. Dr. Ivan Dežman. Izabrani spisi. Uredio i uvod postavio dr. Franjo Marković. Sa slikom pjesnikovom. Ivan Dežman, čigar oče je bil po rodu Slovenec, se je narodil na Reki l. 1841.

ter je umrl v Zagrebu l. 1873. Bil je zdravnik v Zagrebu ter se je odlikoval kot pesnik, pripovedovalec ter pisatelj popularnih higijenskih in znanstvenih zdravniških spisov; poleg tega je bil kritik in estetik ter posebno marljiv sotrudnik Vienčev. — Dr. Franjo Marković je očrtal v kratkih potezah njegov življenjepis in ocenil njegova dela ter podal kratko analizo njih vsebine. — Dežman je bil učenec slavnega Kurelca, in Marković navaja mnoge izreke Kurelčeve, s katerimi je učitelj popravljal dela učenčeva. Izdajatelj je izbral nekaj balad, povest »Nürnberški viečnik« in šest člankov »o lepoti«.

7. Slavenska knjižnica. Knjiga IV. Niz novijih pripovedi ruskih. Preveo i uvodom popratilo Martin Lovrenčević. Matica hrvaška seznanila svoje naročnike vsako leto s kakim znamenitijim pripovedovalcem ruskim. Letos je na redu pet novelistov: Kazimir Barancevič, Anton Čehov, Vladimir Korolenko, Z. Hippus-Merežkovskij in Ščepkin-Kupernik (poslednji dve imeni sta imeni dveh pisateljic). Prevodilec, čigar prevodi se čitajo gladko, je spisal kratek vvod in življenjepisne črtice teh že davno preko ruskih mej znanih pisateljev in pisateljic, ki sicer niso geniji prve vrste, kakor prevodilec sam pravi, vendar pa redko nadarjeni pripovedovalci. Izbral pa je prevoditelj značilne komade iz novejše ruske književnosti, kjer nahajamo poleg realistsvske smeri tudi že okultistsvske (Barancevič) in dekadentsvske (Hippus).

Leposlovnim knjigam se sme prištevati tudi

8. Francuzka drama od njezina početka do najnovijega vremena. Napisao dr. J. Adamović. »V zborniku slik iz svjetske književnosti«, katerega izdaja M. h., je pričujoča knjiga četrti zvezek. Pisatelj je porabil najiminenitnejše spise, tičoč se zgodovine francoske drame, ki so primerno znamenitosti in ugledu francoske dramske književnosti jako mnogobrojni. Iz knjige se nauči čitatelj spoznavati začetek dramske umetnosti francoske, ki je, kakor pri vseh narodih, izkllila iz cerkvenih pojavov. Prve šaljive drame so bile tako zvane »moralitete«, potem budalaščine in burke. — Potem nastopi doba preporoda (renaissance), za njo pa klasična doba v 17. in 18. veku, ki je precej obširno opisana. Za klasično dramo prihaja zgodovinska in meščanska drama ter drama ob času revolucije in prvega cesarstva. Slednjič opisuje pisatelj romantično dobo in realistsvske dramo današnje dobe. Pisatelji teh dob so precej na kratko opisani in mnogi izmed njih bi bil zaslužil nekoliko več strani, n. pr. izmed romantikov Victor Hugo, izmed novejših dramatikov Octave Feuillet i. dr. — Pisatelj poudarja najznamenitejše pojave v razvitku francoske drame, navaja kratke životopisne podatke, ocenja znamenitosti poedinih piscev, katerih navaja 90, črta značaj raznih dob in navaja v kratkih, a značilnih potezah vsebino znamenitih dram. Posebno obširno so prikazani klasiki Corneille, Racine in Molière, nekam mršav se nam zdi, kakor smo dejali, opis romantikov in novodobnikov.

Z letošnjim, precej debelim zvezkom (556 str.) je dovršena

9. Poviest srednjega veka. Po najboljim piscima iz radio Franjo Valla. Ta zgodovina se odlikuje od sličnih nam dostopnih zgodovin srednjega veka, katero so spisali pisatelji zapadnih kulturnih narodov, po tem, da razpravlja obširnejše tudi o zgodovini slovanskih

narodov, ki je pri imenovanih pisateljih mršavo in često pristransko obdelana. Valla je spisal svojo knjigo po priznanih zgodovinarjih. Slog je prijeten, da se čita ta zgodovina kakor kaka leposlovna knjiga. Prigovarjali bi ji samo to, kar smo že predlanjskim omenili, da je premalo pregledno sestavljena.

Poslednja knjiga je prirodoslovne vsebine.

10. Dr. Gjurašin Stjepan. Iz bilinskoga svieta. Prirodopisne i kulturne crtice. Knjiga četvrta. V tem zvezku opisuje dr. Gjurašin fiziologijo rastlinstva ter vvaža lahko umevno, poljudno, brez učene navlake čitatelja v spoznavanje rastlinskega življenja; pripoveduje o prvinah, iz katerih so rastline sestavljene, o tvarini, iz katere postajajo, o njih hrani, o obtoku hranilnega soka, o gradnji in namenu rastlinskih delov in o množenju. Pisatelj se je ravnal pri opisovanju po najbolj priznanih izvorih. Knjigo resi ter olajšuje razumevanje 61 slik. Prava slast je čitati to lahko umevno razlaganje rastlinskih tajnosti, o katerih nestrokovnjak navadno nima nikakršnega pravega pojma. Izvestno čitanje te knjige v mnogem čitatelju pobudi zanimanje za ljubeznivo znanstvo — botaniko.

Knjige, katere je Matica hrvaška izdala v svoji zalogi, pa so te-le:

11. P. Vergila Marona Eneida. Preveo dr. T. Maretić. Uvod i bilješke napisao Koloman Rac. Dr. F. Maretić je znan kot večš prevodilec. Poseben glas si je stekel s prevodi Odiseje in Ilijade, pa tudi modernih pesnikov. Prevod je gladek, neprisiljen ter se dosti natančno naslanja na matico. Tudi verzifikacija je v obče spretna, čeprav ne povsod brez prigovora.

12. Th. B. Maculay. Odabrani essayi. Preveo, uvodom i bilješkama popratio Vinko Krišković. V vvodu podaje g. Krišković kratek životopis in oceno del tega svetovno znanega politika in zgodovinarja, čigar najimenitnejši deli sta »Angleška zgodovina« in niz »essayev«, a objavljenih v različnih časopisih; po njih se je Maculay poslavil po vsem svetu. Izmed »essayev« je izbral prevoditelj pet, namreč: »essay« o povesti, Milton, Machiavelli, Lord Byron, Mirabeau; opremil jih je z mnogobrojnimi beleškami (str. 189—221) in z bogatim registrom (222—226). — Značaj Maculayevega zgodopisja in politike se kaže posebno v essayih, t. j. kratkih razpravah, v kakršnih pisatelj širšemu občinstvu razsvetljuje na koncizen, a vendar temeljit način vse strani vprašanja, katero je vzel v pretres, in odkriva svoje bogato znanje, svoje duhovito, pronicavo razmatranje predmeta.

(Konec prihodnjic.)

Hrvatska misao. U Zlatnom Pragu. Godina I. Uredjuje Franjo Hlavček. Izhaja na početku vsakega meseca razen praznikov. Naročnina na leto 3 gld., s pošto 3,10 gld., za dijake, delavce in male obrtnike 2 gld. ozir. 2,10 gld. — Naročnina, vsa pisma in časopisi v zameno se pošiljajo samo na adresu: Frau Poljak, Prag-Vinohrady. Korunní třída. čís. 841. I. posch. List ima radikalno smer in z ostrim peresom kritikuje politične, društvene in književne prilike hrvaške pa tudi drugih narodov. V 2. številki je obznanil urednik F. Poljak Gumpłowiczevo knjigo »o slovenskem vprašanju«. V 3. številki piše K. S. Mežnaršič »O hrvatsko-slovenskim odnašajima

u novije doba^e. Tudi drugi članki so zanimivi, ker obdelujejo predmete, ki so prilično enaki tudi pri nas, n. pr. »o književnih prilikah^e.

Bosanska pošta. List za politiku i narodno gospodarstvo. Izhaja 3krat na teden in stane za Avstrijo 8 gld. celoletno. Sarajevo. Čukovičeva ulica broj 7 - 9.

Primorkinje. Spjevao Rikard Katalinić-Jeretov. Zadar 1897. Vlastitom nakladom. 12°. — Posvećeno miloj uspomeni pokojnog oca, pomorskog kapetana. Zadar 1895. Ta zbirka pesmi je na potraten način opremljena. Obseza deset pol, a od njih je samo kakih sedemdeset strani, na katerih so tiskani stih. Vsaka posamezna pesem ima naslov na posebnem listu ter je kaki osebi posvećena. Papir in tisk sta primerna tej potrati prostora. Pesmi so zvonke, njih vsebina večinoma glasi domorodja, slike iz hrvaškega primorja, ljubovne pesmice. Dobro vsakdanje blago.

V narodnem »srpskem pozorištu« v Belgradu je bilo leta 1896. vsega skupaj 246 predstav, in sicer 5 izrednih, 3 svećane, 51 dnevnih, 187 večernih. Pri dnevnih predstavah se je predstavljalo 19 srbskih, 13 francoskih, 7 nemških, 4 magjarski, 1 ruski, 1 poljski, 1 rumunski komad, pri večernih 21 srbskih, 68 francoskih (Mamzel Nituš 6krat, Tata-Toto 7krat), 33 nemških (Karlova tetka 10krat). Ta igra je sicer angleška, a na srbsčino prevedena iz nemščine, 4 španske, 3 magjarske, 2 ruski, 1 češka, 1 angleška in 1 italijanska igra. Prihoda je bilo za eno predstvo največ 1220 frankov, najmanj 38 frankov.

Smetanova opera »Hubička« (»Poljub«) se je pevala v stotič na dan obletnice skladateljve smrti, dne 12. maja t. l. v Pragi. V prvič se je predstavljala dne 7. novembra l. 1876. Dasi jo glasbeni veščaki cenijo še višje od »Prodane neveste«, se vendar ni toliko priljubila, kakor se je »Prodana nevesta«, ki se je v Pragi doslej uprizorila že nad tristokrat.

Listnica uredništva. L.: nič! — P. G.: takisto. — Bogomil P.: Gradivo, kar ste nam ga dozdej poslali, bi v obče kazalo še nekaj talenta. Toda vsebina je vendar premalo zanimiva, oblika v marsičem nedostatna, Čutiti morate pač sami, da poslane stvari še niso godne za objavo. Dajte nam upati, da dobimo od Vas morda kdaj še kaj boljšega! —

Popravki. V članku: »Bodoča izdaja Prešernovih poezij« v zadnji št. »Zv.« (str. 316.—318.) je pomotoma izpuščeno ime pisateljevo R. Perušček. — »Vtiski z narodopisne razstave češkoslovanske«, ki se omenjajo v 3. letošnji številki na str. 183., in jih je priobčil »Zvon« l. 1895. v »listku« 10.—12. številke, niso iz peresa dr. M. Murka — kakor je bilo tamkaj rečeno — ampak Fr. Svetiča.

